

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS KATEDRA**

ROLANDA VIRŠILAITĖ
Regioninės plėtros ekonomika ir politika

**LIETUVOS INTEGRACIJA Į EUROPOS PINIGŲ SĄJUNGĄ IR EUROPOS
SĄJUNGOS BANKŲ SISTEMĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Prof. R. Gediminas Davulis

Vilnius, 2007 m.

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. EUROPOS PINIGŲ SAJUNGA EUROPOS SAJUNGOJE:.....	5
1.1. Europos pinigų sąjungos raida.....	5
1.2. Europos pinigų sąjungos įgyvendinimo etapai.....	9
1.3. Konvergencijos kriterijai ir jų reikšmė.....	11
1.4. Sėkminga integracija į Europos pinigų sąjungą – Slovėnijos pavyzdys.....	13
1.5. Bendros valiutos privalumai ir trūkumai.....	15
1.6. Lietuvos integracija į Europos pinigų sąjungą.....	17
1.6.1. Euro įvedimo Lietuvoje strategija.....	19
2. EUROPOS CENTRINIŲ BANKŲ SISTEMOS VEIKLOS PRINCIPAI:.....	22
2.1. Lietuvos bankas Europos centrinių bankų sistemoje.....	24
2.1.1. Lietuvos banko tikslai ir struktūra.....	24
2.1.2. Lietuvos centrinės bankininkystės apžvalga.....	27
2.1.3. Lietuvos narystės Europos Sąjungos bankų sistemoje teisiniai aspektai.....	28
3. VOKIETIJOS PATIRTIS: EURO ĮVEDIMAS IR KAINŲ DINAMIKA:.....	29
3.1. Vokietijos vieta tarptautinėje arenoje ir jos bankininkystės istorinė apžvalga.....	29
3.2. Vokietijos bankas Europos Sąjungos bankų sistemoje.....	33
3.3. Euro įvedimas Vokietijoje: euras ir kainų dinamika.....	33
3.3.1. Svarbiausi kainų kitimo faktoriai įvedus eurą Vokietijoje.....	34
3.3.2. „Pajausta“ ir statistinė infliacija.....	39
4. PERSPEKTYVOS LIETUVAI.....	42
IŠVADOS.....	44
SANTRAUKA.....	47
ZUSAMMENSCHLUSS.....	48
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	49

IVADAS

Globalizacijos procesas – neatsiejama šiuolaikinio pasaulio dalis, sparčiai besiskverbianti į kiekvieno iš mūsų gyvenimą. Vieni mokslininkai akcentuoja šio fenomeno privalumus, kiti atvirksčiai, jį kritikuoja ir ragina žmones suklusti, jog iškilo grėsmė tautų identitetui, unikaliai kultūrai, savitai pasaulėžiūrai ir pan. Svarbu suvokti, jog globalizacijos procesas yra išibėgėjęs ir sustabdyti jo neįmanoma, jį svarbu priimti kaip fenomenalų reiškinį ir pasinaudoti jo teikiamomis galimybėmis.

Tarptautinių santykių arenoje globalizacija pasireiškia valstybių jungimusi į įvairias sąjungas, susivienijimus, aljansus. Vienas iš tokių susivienijimų – Europos Sąjunga, kurios vaidmuo Vakarų pasaulio erdvėje tampa vis svarbesnis.

2004 m. gegužės 1d. Lietuvai tapus oficialia Europos Sąjungos nare, atsivėrė galimybės sparčiau kelti šalies ekonominį lygį, siekti socialinės atskirties mažinimo, plėsti prekybinius ryšius, laisvai migruoti. Šias galimybes reikia teisingai įvertinti, nes oficialus įstojimas dar nėra realus integravimasis ir prireiks dar ne vienerių metų, kol mes tapsime visaverte Europos Sąjungos nare. Derybos, strategijų, planų kūrimas, siekiant keliamų reikalavimų, jų įgyvendinimas, analizavimas, kontrolė – tai reiškiniai, kuriuos galime realiai stebėti ir būti jų dalyviais. Pasirinktos temos – Lietuvos integracija į Europos pinigų sąjungą ir Europos Sąjungos bankų sistemą – aktualumą pabrėžia Lietuvos narystė Europos Sąjungoje ir siekis kuo greičiau joje pilnai integruotis. Šiam tikslui pasiekti svarbūs ne vien valstybės vadovų priimti sprendimai, įgyvendinami reikalavimai, uždaviniai, svarbus ir Lietuvos gyventojų suinteresuotumas integruotis į Europos bendruomenę. Norint užtikrinti sėkmingą integraciją, pirmiausia reikia pradėti nuo pirminės grandies – Lietuvos gyventojų informavimo, švietimo, pilietinio suinteresuotumo ir aktyvumo skatinimo, nes valdžios ir tautos „susikalbėjimas“ yra darnios demokratinės valstybės bruožas.

Nuo Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą praėjo trys metai, kurie derinant teisinę bazę, įgyvendinant ekonominius reikalavimus ir siekiant socialinės integracijos yra palyginus labai trumpas laiko tarpas, todėl svarbu efektyviai organizuoti naujos informacijos įsisavinimą. Apie temos naujumą liudija pats integracijos procesas. Lietuva įstojusi į Europos Sąjungą, išpareigojo nacionalinę valiutą pakeisti bendra Europos Sąjungos valiuta – euru¹, t.y. įstoti į Europos pinigų sąjungą. Už bendros valiutos politiką, jos įgyvendinimą, koordinavimą ir kontrolę atsakingas Europos centrinis bankas, kuris kartu su valstybių narių centriniais bankais sudaro Europos Sąjungos bankų sistemą, tarptautinėje arenoje išsiskiriančia unikalia institucine struktūra.

¹ Grafinį euro ženklą sudaro graikų raidė epsilon, reiškianti pirmąją žodžio „Europa“ raidę, o perbraukti du horizontalūs brūkšniai simbolizuoja stabilumą euro zonoje.

Teigiama, jog Lietuvos dalyvavimas Europos Sąjungos bendrosios valiutos euro zonoje padės mūsų valstybei plėsti prekybos ir finansinius ryšius su kitomis euro zonos šalimis, kas skatintų Lietuvos gyventojų pajamų didėjimą, užimtumą, kainų stabilumą, nedideles palūkanas ir kt.

Šio baigiamojo darbo tikslas – sisteminiu požiūriu ištirti ir išanalizuoti Lietuvos integraciją į Europos pinigų sąjungą ir Europos Sąjungos bankų sistemą. Darbe pateikiama informacija, gauta apžvelgus, teorinę, mokslinę literatūrą, sekant periodinę spaudą ir kitas masines informavimo priemones, analizuojant ir apdorojant oficialius statistinius duomenis. Turint omeny, kad Lietuva dar tik integruojasi į Europos pinigų sąjungą, Lietuvos situacija vertinama ir lyginama remiantis Vokietijos patirtimi.

Darbo tikslui pasiekti, įgyvendinami šie uždaviniai:

1. Ištirti už euro įvedimą atsakingų institucijų – Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos banko – veiklą.
2. Palyginti Lietuvos ir Vokietijos makroekonominę situaciją integruojantis į euro zoną ir įvertinti Lietuvos perspektyvas.
3. Apžvelgti Europos pinigų sąjungos ir ES bankų sistemos institucinę sistemą, raidą, veikimo principus ir reikšmę

Tyrimo objektas – už euro įvedimą atsakingų institucijų – Lietuvos banko ir LR Vyriausybės veiksmai, sprendimai, strateginiai tikslai, bei jų įgyvendinimas integruojantis į euro zoną.

Tyrimo dalykas – oficialūs statistiniai makroekonominiai rodikliai, Lietuvos banko ir LR Vyriausybės priimti sprendimai, ataskaitos, nuosprendžiai, veiksmų planas bei kiti dokumentai, susiję su Lietuvos integracija į Europos pinigų sąjungą bei ES bankų sistemą.

Tyrimo metodai:

Tyrimė bus naudojamosi analizės ir sintezės metodais, t.y. remiantis analizės metodu, iš visos Lietuvos integracijos konteksto bus nagrinėjama integracija ekonominės prizmės rėmuose. Remiantis sintezės metodu, iš bendros šalies makroekonominės būklės bus pateikiamos išvados apie Lietuvos ekonomines perspektyvas.

Remiantis žvalgybine mokslinės, teorinės, periodinės literatūros apžvalga, sisteminė analize bei lyginimo metodika bus pažvelgta į dviejų skirtingų šalių – Lietuvos ir Vokietijos – integracijos aspektus į euro zoną. Atliekant tyrimą yra tikimybė susidurti su informacijos pertekliaus(stygiaus) bei riboto šalių skaičiaus lyginimo problemomis.

Darbe bus pagrįsta arba paneigta **prognostinė hipotezė**: euro įvedimas yra spartaus kainų kilimo priežastis.

1. EUROPOS PINIGŲ SAJUNGA EUROPOS SAJUNGOJE

Oficialiai Ekonominė ir pinigų sąjunga gyvuoja nuo 1999 m. sausio 1 d., o euras banknotų pavidalu pradėjo funkcionuoti dvylikoje Europos Sąjungos valstybių nuo 2002 m. sausio 1 dienos. Šiandien euru, kaip nacionaline valiuta, naudojasi 13 Europos Sąjungos valstybių, kurių jauniausia narė – Slovėnija, sėkmingai įvykdžiusi Maastrichto sutartyje nustatytus konvergencijos kriterijus, eurą įsivedė 2007 m. sausio 1 d. Kalbant apie Lietuvos integraciją į Europos pinigų sąjungą, kartu su Slovėnija 2007 m. ir mūsų šalis turėjo tapti euro zonos nare, tačiau kaip teigiama Europos centrinio banko 2006 m. pranešime, Lietuvos infliacijos lygis buvo per aukštas: kontrolinis dydis buvo 2,6 proc., o Lietuvoje užfiksuota 2,7 proc. infliacija. Teoriškai tai buvo esminis faktorius, užkirtęs Lietuvos integraciją į Europos pinigų sąjungą 2007m. Kada euras bus įvestas, dabar sunku pasakyti. Valdžios atstovai teigia, jog numatoma euro įvedimo data – 2010m., tačiau kada realiai naudosime Lietuvoje eurą kaip nacionalinę valiutą, priklauso nuo valdžios sprendimų, strateginių klausimų vykdymo, verslininkų ir valdžios bendradarbiavimo, visuomenės informavimo ir aktyvumo, pilietiškumo skatinimo ir kt.

Taigi, siekiant geriau suprasti Europos pinigų sąjungos vaidmenį Europos Sąjungoje, bei euro poziciją tarptautinėje arenoje, svarbu išanalizuoti, Europos pinigų sąjungos raidą, bendros valiutos privalumus ir trūkumus, konvergencijos kriterijų reikšmę bei euro zonos plėtros iššūkius bendram Europos Sąjungos ekonomikos augimui.

1.1. Europos pinigų sąjungos raida

Europos pinigų sąjungos idėja jau buvo aptarinėjama 1956 metais derybose dėl Romos sutarties, o Europos pinigų sąjungos sukūrimo planas nustatytas Maastrichto sutartyje, kurioje įteisinamas Europos Sąjungos terminas. Europos pinigų sąjungos pirmtakais galima įvardyti du faktus: pirmasis – Wernerio pranešimas, kuriame siūloma Europos pinigų sąjungą sukurti iki 1980m., o antrasis – 1979m. įkurta ekonominė ir pinigų sistema, kuri susideda iš dviejų elementų, t.y. valiutų krepšelio ir valiutų kursų mechanizmo. Valiutų krepšelio(ekiu) kursas buvo nustatomas pagal sistemoje dalyvaujančių valstybių valiutų svorius, o valiutų kurso mechanizmas turėjo nustatyti leidžiamas nacionalinių valiutų svyravimų į abi puses nuo centrinio ekiu kurso ribas ir įvesti valiutų pirkimo ir pardavimo sistemą, kurios tikslas buvo užtikrinti, kad valiutos neperžengtų nustatytų ribų [5;379].

1985 m. pasirašytame Suvestiniame Europos pakte Europos pinigų sąjungos įvedimas įvardijamas kaip galutinis Europos Sąjungos tikslas. Toliau sekė keletas metų, kai

Europos pinigų sąjungos įkūrimas gyvavo tik teoriniame lygmenyje. 1989 metų birželį buvo pristatytas pranešimas, kuriame pateiktas Europos pinigų sąjungos planas. Jame pabrėžiama, kad „<...> pinigų sąjungoje turėtų būti neatšaukiamai fiksuojami valiutų kursai, visiškai liberalizuojami kapitalo sandoriai bei integruotos bankininkystės ir finansų rinkos, privalo būti vieninga rinka, konkurencijos politikos priemonės, sustiprinančios rinkos mechanizmus, bendros politikos priemonės, nukreiptos į struktūrinius pokyčius ir regioninę plėtrą, makroekonominės politikos koordinavimas, nustatantis privalomas taisykles biudžeto deficitui.“[5;380].

Kaip teigiama šiame Delours pranešime, Europos pinigų sąjungos įkūrimo planas susideda iš trijų etapų:

I etapas – laisvo kapitalo judėjimo įvedimas ir makroekonominio koordinavimo tarp valstybių narių vyriausybių įvedimas.

II etapas – sutarčių reforma, siekiant sukurti Europos pinigų sąjungos institucinę struktūrą, Europos centrinių bankų sistemą ir nustatyti nacionalinių valiutų svyravimo leistinas normas.

III etapas – valiutų kursų fiksavimas ir nepriklausomo Europos centrinio banko įkūrimas, kurio pagrindinis tikslas – palaikyti „kainų stabilumą“.

Delours pranešimas įteisintas Maastrichto sutartyje, kurioje nustatytos keturios įgyvendinimo priemonės. Pagal sutartyje numatytą tvarkaraštį, antrasis etapas turėjo prasidėti 1994 m. sausio mėnesį, Europos pinigų instituto įsteigimu, kuris parengtų pamatus trečiajam etapui.

Sutartis numatė keturis konvergencijos(suartėjimo) kriterijus, kurie privalo būti patenkinami norint įstoti į EPS:

- I. Kainų stabilumas – vidutinis infliacijos lygis negali viršyti daugiau nei 1,5 proc. trijų geriausių rodiklių turinčių valstybių narių rodiklių.
- II. Palūkanų normos - vidutinė ilgalaikė nominali palūkanų norma negali viršyti daugiau nei dviem procentais trijų geriausių rodiklių turinčių valstybių narių normų.
- III. Vyriausybės biudžetinė pozicija – metinis einamosios sąskaitos deficitas negali viršyti daugiau nei tris procentus bendrojo vidaus produkto(toliau – BVP), o bendros valstybės skolos santykis negali viršyti 60 procentų BPV.
- IV. Valiutos stabilumas – valiutų kursų svyravimai negali peržengti valiutų kursų mechanizmo nustatytų siaurų ribų(ne didesnis nei 2,5proc. svyravimas į abi puses) bent dvejus metus, be devalvacijos[5; 382].

Sutartis įsteigė institucinę struktūrą, susidedančią iš Europos centrinio banko ir Europos centrinių bankų sistemos. Kaip teigiama V. Vaškėlaičio knygoje „Pinigai: pinigų politika ir jos priemonės“, pati Europos pinigų sąjungos idėja nėra nauja. Pirmoji ir ilgiausiai gyvavusi pinigų sąjunga, skatinanti tarpusavio prekybą ir palengvinanti finansinių kelių

atsiskaitymus buvo Vokietijos munitų sąjunga, įkurta 1934m. ir gyvavusi iki Vokietijos susivienijimo – 1870m. Kitos dvi pinigų sąjungos, susikūrusios XIXa. pabaigoje – Lotynų sąjunga, kurią sudarė Prancūzija, Italija, Belgija, Šveicarija, vėliau Graikija, ir Skandinavijos sąjunga, kurios narės buvo Švedija, Danija ir Norvegija, žlugo neatlaikiusios Pirmojo pasaulinio karo išbandymų.

XIXa. pabaigoje vyravo aukso standarto sistemos, pagrįstos fiksuotais mainų kursais ir valiutų bei aukso konvertavimo taisyklėmis. Iš pradžių buvo auksinių monetų standartas, vyravęs iki Pirmojo pasaulinio karo. Dėl aukso atsargų trūkumo ir įsivyravusios hiperinfliacijos, vėliau jis pakeistas į aukso luitų standartą, kurį dar vėliau pakeitė aukso devizų standartas. Pasak V.Vaškėlaičio, netvarka valiutiniuose santykiuose, nesuderinta tarp atskirų šalių valiutų politika, valiutų apribojimai – svarbiausieji tų laikų pinigų politikos bruožai.

Po Antrojo pasaulinio karo prasidėjo dolerio klestėjimo epocha. Jos metu buvo įkurta taip vadinama Breton Vudso sistema, kuri dar žinoma, kaip aukso-dolerio sistema. Tuo metu bazinė valiuta buvo doleris, orientuotas į auksą. Šią sistemą įgyvendino 1944m. įkurtas Tarptautinis valiutos fondas. Galima teigti, jog ši pinigų sąjungos sistema su kontroliuojamais ir reguliuojamais valiutų kursais valstybėms narėms buvo naudinga ir užtikrino joms santykinai stabilią finansinę padėtį. Tačiau ir ši sistema buvo pasmerкта žlugti, kai susidarė JAV mokėjimų balanso deficitas, t.y. pradėjo smukti šalies ekonomikos augimas, o staigiai šoktelėjusi infliacija lėmė spartų dolerio paklausos mažėjimą tarptautinėje arenoje. Oficialiai Breton Vudso sistemos žlugimas įteisintas 1976 m. Jamaikos sostinėje Kingstone. Nuo šio laikotarpio pagal pataisytą Tarptautinio valiutos fondo statutą, valstybės įgijo teisę laivai pasirinkti valiutos kursą su kitos šalies valiuta, remtis valiutos krepšeliu arba teikti pirmenybę nevaržomam valiutų kursų svyravimui.

Sekant chronologiškai pinigų sąjungų istoriją, šioje vietoje galima dėti pradinį tašką teoriniam Europos pinigų sąjungos atsiradimui. 1978 metais Europos taryba nusprendė sukurti Europos pinigų sistemą, kuri pradėjo veikti 1979 metų kovą ir turėjo du pagrindinius tikslus – žemyne sukurti stabilią pinigų zoną ir paspartinti integracijos procesą. Ši pinigų sąjunga gerokai sumažino infliacijos lygį šalyse ir palaikė valiutų keitimo kurso stabilumą. Jau tuometinėje sistemoje buvo akcentuojamas šiandieninis Europos centrinio banko tikslas – kainų stabilumas, kuris, beje, Vokietijoje pabrėžiamas jau nuo Pirmojo pasaulinio karo pabaigos.

Remiantis V. Vaškėlaičio knyga „Pinigai: pinigų politika ir jos priemonės“, galima išskirti šiuos pagrindinius Europos pinigų sistemos komponentus:

1. Europos pinigų vienetas ekiu
2. Valiutų kursų mechanizmas(VKM)
3. Kreditavimo mechanizmas

4. Nuokrypio indikatorius
5. Europos valiutų kooperacijos fondas(EVKF).

Pagrindinis vaidmuo šioje sistemoje teko pinigų vienetui ekiu, kuris atliko valiutų keitimo priemonių, valiutų kursų nuokrypio indikatoriaus, intervencijos ir kreditavimo sistemos priemonių, Europos ekonominės ir pinigų sąjungos centrinių bankų abipusio atsiskaitymo priemonių funkcijas. Laikui bėgant ekiu reikšmė nuolat didėjo, tačiau jis buvo naudojamas operacijose, nesusijusiose su grynaisiais pinigais, t.y. jis neatliko pinigų, kaip mokėjimo priemonės funkcijos. Šis piniginis vienetas nebuvo įteisinta mokėjimo priemonė, jis necirkuliavo ir banknotų ar monetų pavidalu ir kaip teigiama V.Vaškelaitis, „<...> ekiu buvo ne atskirų valiutų regioninis pakaitalas, o jų priedas“.

Apibendrinant Europos pinigų sistemos veikimą, galima daryti išvadą, kad valiutų keitimo kursų santykinis stabilumas buvo pasiektas konverguojant infliacijos normas, derinant bazines palūkanų normas prie valiutos keitimo normų, reguliuojant valiutos keitimo rinkas ir didinant sistemos kredito galimybes.

Laikui bėgant dar tuometinės Europos Sąjungos pirmtakės Europos Bendrijos šalys susiskirstė į tris grupes:

- Septynios šalys, turinčios siaurą valiutų keitimo svyravimo ruožą esant aukštesnio lygio kainų konvergencijai ir mažesniai infliacijos laipsniui.
- Šalys, ilgesnį laiko tarpą turinčios platesnį valiutos keitimo svyravimų ruožą – Ispanija, Anglija, Italija.
- Portugalija ir Graikija, turėjusios dvigubai didesnę infliaciją nei vidutiniška.

Toks šalių susiskirstymas sąlygojo įvairių diskusijų apie Europos pinigų sąjungos atsiradimą. Taigi, Europos pinigų sistemos formavimo proceso pabaigoje išryškėjo trys svarbūs momentai: kapitalo judėjimo liberalizavimo būtinumas, sprendimai sukurti Europos ekonominę ir pinigų sąjungą, Vokietijos susivienijimas, turėjęs įtakos ir Vokietijos ekonomikai ir netiesiogiai kitoms šalims(tikėtina, kad Vokietijos pritarimas Europos pinigų sąjungai yra kaina už savo susivienijimą)[2; 62]. 1985 metais Europos Komisijos paskelbtoje Baltojoje knygoje, apie vidaus rinkos sukūrimo sąlygas, užbrėžiamas tikslas iki 1992 metų pabaigos sukurti naujos integracijos „bendrą finansinę erdvę“, pasiekti naują Europos ekonominės integracijos laipsnį, pašalinant bendroje rinkoje buvusias fizines, technines ir mokesčines kliūtis)[2; 110].

1.2. Europos pinigų sąjungos įgyvendinimo etapai

Europos pinigų sąjunga buvo formuojama per tris įgyvendinimo etapus:

1. Vidaus rinkos funkcionavimo gerinimas ir šalių konvergencijos didinimas 1990-1993 metais.
2. Atitinkamų finansų įstaigų sukūrimas 1994-1998 metais.
3. Bendros valiutos įvedimas 1999-2002 metais.

Šie Europos pinigų sąjungos etapai išsamiai išdėstyti 1989 metų „Deloro ataskaitoje“, kurią parengė ekspertų komitetas, sudarytas iš Europos Bendrijos centrinių bankų vadovų ir kelių nepriklausomų bankininkystės ekspertų. Komitetui vadovavo Žakas Deloras.

Remiantis „Deloro pranešimu“, pirmajame etape buvo numatoma visiška kapitalo judėjimo laisvė, geresnis centrinių bankų bendradarbiavimas, laisvas ekiu naudojimas bei gerinama ekonominė konvergencija. Antrajame etape įkuriamas Europos pinigų institutas(EPI), centriniams bankams uždraudžiama teikti kreditus valstybiniam sektoriui, numatomas šalies pinigų politikos geresnis koordinavimas, toliau stiprinama ekonominė konvergencija, vykdomas nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumo didinimo procesas, kuris turi būti baigtas vėliausiai iki Europos centrinių bankų sistemos sukūrimo. Trečiajame etape neatšaukiamai nustatomi valiutų perskaičiavimo kursai, įvedamas euras, Europos centrinių bankų sistema vykdo bendrą pinigų politiką, įsigalioja vidinis ES valiutų kursų mechanizmas II (VKM II)², įsigalioja Stabilumo ir augimo paktas.

Pirmasis etapas truko ketverius metus(1990-1994). Šiuo laikotarpiu buvo panaikinti visi valiutų kapitalo judėjimo tarp valstybių apribojimai, pagerintas centrinių bankų bendradarbiavimas, remiantis Vokietijos centrinio banko modeliu, pradėta glaudesnė koordinacija ir bendra valstybių narių ekonominės politikos kontrolė. Olandijos mažame miestelyje Mastrichte 1991 metais įsteigta Europos Sąjunga ir pasirašyta galutinė sutartis, kuri oficialiai įteisino Europos Sąjungos terminą ir atvertė naują puslapį Europos integracijos istorijoje. Kaip teigia V. Vaškelaitis, Mastrichto sutartyje buvo nubrėžtas negrįžtamas kelias pinigų integracijos link. Sutartyje nustatyti konvergencijos kriterijai, kuriais siekiama suvienodinti šalių ekonomikos išsivystymo lygį, kas stiprintų Europos Sąjungos pozicijas tarptautinėje arenoje ir plečiantis integracijos riboms, užtikrintų konkurencingumą. Taigi, siekiant tapti bendros valiutos zonos pilnateise nare, šalis turi įvykdyti Mastrichto sutartyje užbrėžtus konvergencijos kriterijus, kurie išsamiau darbe bus aptarti atskirame poskyryje.

² VKM II – tai euro zonos šalių ir Europos Sąjungos valstybių narių, neįsivedusių euro, valiutų kurso politikos sistema, populiariai dar vadinamas euro zonos „laukiamuoju“ (www.lb.lt)

Antrasis etapas prasidėjo 1994m. sausio 1d. , kurio svarbiausias tikslas – garantuoti, kad kuo labiau suartėtų ir būtų suderinta valstybių narių ekonominė politika. Kitas svarbus antrojo etapo žingsnis – Europos pinigų instituto įkūrimas, kurį įkūrus buvo panaikintas ES valstybių narių centrinių bankų Valdytojų komitetas. Tai buvo laikina, bet labai svarbi institucija, turėjusi atlikti Europos banko pirmtako vaidmenį. Europos pinigų institutas nebuvo atsakingas už pinigų politikos įgyvendinimą Europos Sąjungoje ir neturėjo kompetencijos vykdyti užsienio valiutų intervencijos[2; 111].

Galima išskirti šias pagrindines Europos pinigų instituto funkcijas:

- stiprinti šalių narių centrinių bankų bendradarbiavimą, gerinant skirtingų šalių pinigų politikos koordinavimą, užtikrinant kainų stabilumą ir Europos Sąjungos šalių ekonominę integravimąsi.
- sudaryti sąlygas Europos centrinių bankų sistemai sukurti, bendrajai pinigų politikai ir valiutai įveisti trečiajame Europos pinigų sąjungos kūrimo etape.

Pagrindinės Europos pinigų instituto veiklos kryptys buvo šios:

- pinigų ir valiutos keitimo kursų politikos koordinavimas
- konvergencijos reikalavimų kontrolė
- kliringų ir atsiskaitymų sistemos priežiūra
- šalių narių centrinių bankų bendradarbiavimas
- Europos pinigų sistemos techninis administravimas.

Europos pinigų institutas savo darbus nustojo vykdyti 1998 m. birželio 1 d., įsteigus Europos centrinį banką. Visas Europos pinigų instituto darbas patikėtas darbas buvo baigtas laiku, tad galima daryti išvadą, kad antrasis etapas buvo sėkmingai įgyvendintas ir Deloro trijų etapų Europos pinigų sąjungos vizija teoriniame lygmenyje praktiškai buvo realizuota.

Nuo 1999 metų pradžios dauguma Europos Sąjungos narių įžengė į trečiąjį Europos pinigų sąjungos etapą, kurio metu toliau stiprinamas integracijos procesas:

- nustatomos valiutų keitimo normos
- pradedamas praktinis euro, kaip Europos pinigų sąjungos valiutos, įvedimas(iki 2002 metų negrynųjų pinigų rinkoje).
- nacionalinės valiutos toliau funkcionuoja kaip euro išraiška
- prie euro pereina pinigų, kapitalo, tarpbankinės rinkos
- juridiniai ir fiziniai asmenys gali laisvai pasirinkti, ką sandoriuose naudoti – eurą ar nacionalines valiutas
- didžiosios kompanijos pradeda vykdyti verslo apskaitą euru
- vartotojai ir toliau daugiausia naudoja nacionalinę valiutą.

Realiomis kandidatėmis tapti Europos Sąjungos narėmis 2004 metais Lakeno viršūnių susitikimas(2001) įvardijo dešimt šalių: Čekiją, Slovakiją, Vengriją, Lenkiją, Estiją, Malta, Kiprą, Lietuvą, Latviją ir Slovėniją. Įstojusios šalys valiutos kurso politiką privalo laikyti bendru interesu ir siekti pagrindinio pinigų politikos tikslo – kainų stabilumo. Visos šalys įstojo į ES kaip valstybės narės, kurioms taikoma išlyga. Tai reiškia, kad iki euro įsivedimo jos bus išipareigojusios siekti, kai atitiks konvergencijos kriterijus.

Euro įvedimas yra galutinis daugiašalio struktūrinio konvergencijos proceso tikslas. Nėra vieno būdo kaip prisijungti prie VKM II ir įsivesti eurą, todėl kiekvienos šalies situacija ir taikoma strategija vertinama individualiai.

Euro zonai nepriklausančios šalys VKM II dalyvauja savanoriškai. Norint prisijungti prie VKM II nereikia tenkinti jokių išankstinių kriterijų ir sąlygų. Sprendimai dėl centrinių kursų yra priimami įvairių VKM II dalyvaujančių šalių tarpusavio susitarimu. Kiekviena šalis, prieš euro įvedimą turi dalyvauti Valiutų kursų mechanizme II. **(Vaškelaitis)**

1.3. Konvergencijos kriterijai ir jų reikšmė

Siekiant tapti euro zonos nare, integruojantis į Europos pinigų sąjungą, privaloma laikytis konvergencijos kriterijų, įteisintų Maastrichto sutartyje. Konvergencijos kriterijai – tam tikrų šalies ekonominių rodiklių nustatytos normos, kurias šalys, siekiančios įstoti į Europos pinigų sąjungą, privalo atitikti, laikytis ir jei neatitinka – siekti. Pagal juos Europos Komisija nusprendžia, ar šalis yra pasirengusi tapti visateise euro zonos nare, ar ne. Šiuos konvergencijos kriterijus galima įvardyti kaip savotišą apsaugos sieną. Turint omeny, kad Europos Sąjunga siekia tapti konkurencingiausia rinka pasaulyje, svarbūs yra stabilūs ir ekonomikos augimą liudijantys rodikliai. Europos Sąjungos plėtra į Vidurio ir Rytų Europą, jos pačios ekonomikai yra didžiulis iššūkis, nes naujųjų narių ekonomika tik vežasi Europos Sąjungos senbūių lygį, yra nestabilios ir besivystančios. Tad plečiant integracijos spektrą, griežti konvergencijos kriterijai yra logiškas ir pagrįstas Europos Sąjungos žingsnis ir savotiškas ginklas, apsaugantis Bendrijos ekonomiką ir parankus instrumentas sprendžiant politines dilemas.

Tik Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, eurą šalyje buvo numatyta įsivesti 2007 metais. Deja, pasak Europos Komisijos, dėl netikslingai vykdomos fiskalinės politikos, neprofesionalaus požiūrio į infliacijos pažabojimą ir kitų priežasčių, šiais metais euras šalyje nebuvo įvestas. Šis įvykis sukėlė daugybę diskusijų ir Lietuvos strategams buvo signalinis įspėjimas, jog norint kuo greičiau integruotis į Eurosistemą, svarbu imtis tikslingų veiksmų, vadovautis siūlomomis rekomendacijomis ir imtis griežtų priemonių, siekiant ekonominės gerovės. Kaip teigiama Europos centrinio banko 2006m. pranešime apie Lietuvos konvergenciją,

šalyje buvo užfiksuotas aukštesnis nei leidžiamas infliacijos lygis. Dėl šios priežasties Lietuvos integracija į Europos pinigų sąjungą buvo nukelta į ateitį.

Taigi, šalis, norinti tapti pilnateise Eurosistemos nare, privalo laikytis Europos Sąjungos nustatytų konvergencijos kriterijų. Maastrichto sutartis numatė keturis konvergencijos kriterijus, kurie privalo būti patenkinami norint įstoti į Europos pinigų sąjungą:

1. Kainų stabilumas – vidutinis infliacijos lygis negali viršyti daugiau nei 1,5 proc. trijų geriausių rodiklių turinčių valstybių narių rodiklių
2. Palūkanų normos - vidutinė ilgalaikė nominali palūkanų norma negali viršyti daugiau nei dviem procentais trijų geriausių rodiklių turinčių valstybių narių normų.
3. Vyriausybės biudžetinė pozicija – metinis einamosios sąskaitos deficitas negali viršyti daugiau nei tris procentus BVP, o bendros valstybės skolos santykis negali viršyti 60 procentų BPV.
4. Valiutos stabilumas – valiutų kursų svyravimai negali peržengti valiutų kursų mechanizmo nustatytų siaurų ribų(ne didesnis nei 2.5proc. svyravimas į abi puses) bent dvejus metus, be devalvacijos.

1. Lentelė

Konvergencijos kriterijai 2006 m.

	Lietuva	Konvergencijos kriterijaus dydis
Infliacija¹	2,7 proc.	2,6 proc.
Valstybės finansai:² - valdžios sektoriaus deficitas - valdžios sektoriaus skola	0,5 proc. ³ 18,7 proc.	3 proc. 60 proc.
Valiutos kursas⁴	3,4528 Lt	3,4528 Lt ± 15 proc.
Ilgalaikė palūkanų norma⁵	3,7 proc.	5,9 proc.

¹Vidutinis metinis suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI) pokytis. 2006 m. duomenys (nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.).

²Palyginti su BVP. 2006 m. duomenys.

³Pagal Perviršinio deficito procedūrą (pagal Europos Sąjungos Tarybos reglamentą (EB) Nr. 475/2000 ir Europos Komisijos reglamentą (EB) Nr. 351/2002), pateiktą 2005 m. rugsėjo mėn.

⁴Litais už 1 eurą.

⁵Metinis vidurkis (duomenys nuo 2005 m. balandžio mėn. iki 2006 m. kovo mėn.).

Šaltinis: Pranešimas apie konvergenciją 2006 m. Europos centrinis bankas.

Kaip matyti iš pirmoje lentelėje pateiktų 2006m. nustatytų konvergencijos kriterijų, Lietuva, tris iš keturių kriterijų atitiko ir tik infliacijos lygis 0,1 procentu buvo didesnis nei

nustatyta riba. Lietuvai išlygų dėl sąlyginai nedidelio nuokrypio nebuvo daroma, Europos Sąjungos pozicija buvo griežta ir neginčijama. Antroje lentelėje pateiktos konvergencijos rodiklių prognozės, atliktos remiantis 2007 m. rugsėjo mėnesio duomenimis. Kaip ir 2006 metais, pirmojo kriterijaus įgyvendinimo prognozės yra neigiamos ir Lietuvoje numatoma ženkliai didesnė infliacija, nei galimas kontrolinis konvergencijos kriterijaus dydis. 2007 metais Lietuvoje numatoma 4,9 procentų infliacija, 2,3 procentų viršijanti nustatytą ribą.

2. Lentelė

Konvergencijos rodiklių prognozė

	Lietuva	Galimas kontrolinis konvergencijos kriterijaus dydis
Infliacija¹	4,9 proc.	2,6 proc.
Valstybės finansai:		
- valdžios sektoriaus deficitas	0,9 proc. ²	3 proc. ³
- valdžios sektoriaus skola	18,7 proc.	60 proc.
Valiutos kursas⁴	3,4528 Lt	3,4528 Lt ± 15 proc.
Ilgalaikė palūkanų norma	4,4 proc. ⁵	6,3 proc. ⁶

¹Dvylikos mėnesių (2006 m. spalio – 2007 m. rugsėjo mėn.) metinės infliacijos vidurkis pagal SVKI.

²Palyginti su BVP. 2007 m. prognozė pagal Perviršinio deficito procedūrą (pagal Europos Sąjungos Tarybos reglamentą (EB) Nr. 475/2000 ir Europos Komisijos reglamentą (EB) Nr. 351/2002), pateiktą 2007 m. balandžio mėn.

³Palyginti su BVP.

⁴Litais už 1 eurą.

⁵2007 m. rugsėjo mėn. duomenys.

⁶2007 m. rugsėjo mėn. duomenys. Trijų šalių, kuriose vidutinė 12 mėn. infliacija mažiausia, ilgalaikių palūkanų normų vidurkis plius 2 procentiniai punktai.

Šaltiniai: Eurostat, Europos centrinio banko, Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos duomenys, Perviršinio deficito procedūra (pagal Europos Sąjungos Tarybos reglamentą (EB) Nr. 475/2000 ir Europos Komisijos reglamentą (EB) Nr. 351/2002), Lietuvos banko skaičiavimai.

1.4. Sėkminga integracija į Europos pinigų sąjungą – Slovėnijos pavyzdys

Pirmoji iš naujųjų Europos Sąjungos narių eurą įsivedė Slovėnija ir tapo tryliktąja oficialia Eurosistemos dalimi. Tiesa, Lietuva kartu su Slovėnija tikėjosi gauti leidimą eurą paskelbti oficialia šalies valiuta, tačiau mūsų šaliai tai ir lieka strateginis tikslas, reikalaujantis efektyvių uždavinių sprendimų.

Slovėnijos pasirengimas stojimui į euro zoną žavi atsakingu požiūriu, apgalvotais, ramiais ir metodiškais sprendimais. Nuo 2006m. kovo mėnesio Slovėnijoje buvo įvestas dvejetainis prekių ir paslaugų kainų žymėjimas, o nuo rudens iki pat euro įvedimo darbuotojai būdavo informuojami, kiek jų atlyginimas būtų pavertus eurais. Vyko intensyvi visuomenės informavimo kampanija, atskirai ir detaliau buvo informuojami pagyvenę žmonės. Susitarimą nekelti kainų pasirašė apie 500 šalies įmonių. Abiem valiutomis atsiskaityti buvo galima tik sausio 1–14 d., o nuo kovo 1-osios nemokamai pasikeisti valiutą iš buvusių tolarų į eurus galima tik Nacionaliniame Slovėnijos banke.

Iš karto po sausio 1 dieną įvesto euro Slovėnijos vartotojų asociacija pradėjo sudarinėti vadinamąjį juodąjį sąrašą, į kurį patekdavo prekybininkai ir paslaugų teikėjai, daugiau nei 6 proc. pakėlę prekių ar paslaugų kainas. Dar juodesniame sąraše atsidūrė kainas išdrįsę pakelti 10 ir daugiau proc. Paradoksalu, tačiau baiminantis kainų kilimo prognozių ir infliacijos nepažabojimo, pasak Slovėnijos finansų ministerijos sekretoriaus A. Šircelio, sausio mėnesį šalyje užfiksuota septynių dešimtųjų procento defliacija, kurią lėmė sezoniniai išpardavimai. „Maistas, nealkoholiniai gėrimai restoranuose ir viešbučiuose pabrango vidutiniškai vienu ir keturiomis dešimtosiomis, alkoholis ir tabakas – septyniomis dešimtosiomis procento. Kai kurios sveikatos paslaugos, baldų, namų apyvokos reikmenų remontas bei rekreacinės ir turizmo paslaugos pabrango puse procento. <...> vartotojų asociacija suvaidino didelį vaidmenį kontroliuojant kainų augimą. Jų viešai skelbiamas juodasis sąrašas labai veiksmingas“, – Lietuvos žinių radijui teigė A. Šircelis.

Pavyzdinis ir pavydėtinas buvo slovėnų pilietiškumas. Kartu su vartotojų asociacija, jie aktyviai dalyvavo rengiant juodąjį sąrašą įmonių, keliančių prekių ir paslaugų kainas. Kainų monitoringas vykdomas kas tris mėnesius, o gyventojų pranešimai yra papildomas ir svarbus informacijos šaltinis. Žinoma, Slovėnija įvedus eurą kainų šoktelėjimo neišvengė, tačiau Slovėnijos makroekonominės analizės ir tyrimų instituto ekspertai pastebi, kad, padidėjus kainoms paslaugų sferoje, bendras vartotojų kainų indeksas šalyje nepadidėjo. Pabrango kai kurios kasdieninio vartojimo prekės ir paslaugos, pavyzdžiui, kava specializuotose parduotuvėse ar restoranuose, taksi, kirpėjų paslaugos. Bet šios prekės ir paslaugos nežymiai didina kainų vidurkį. Prognozuojama, kad šiemet infliacija Slovėnijoje gali būti ne didesnė kaip 2,5 proc., o šalies makroekonomika augs 4,5 proc.

Taigi, palyginus Lietuvos ir Slovėnijos ekonominę situaciją, Lietuva kol kas su Slovėnija negali konkuruoti nei atlyginimais, nei pensijomis ar kitokia socialine gerove, nėra griežtos vartotojų kontrolės ir atsakingos valdžios, trūksta visuomenės informavimo, švietimo programų, arba jos vangiai įgyvendinamos ir toliau visuomenės ir valdžios bendradarbiavimą integracijos į euro zoną procese.

1.5. Bendros valiutos trūkumai ir privalumai

Tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse apie bendros valiutos naudą ir žalą kalbama visuose sluoksniuose – žiniasklaidoje, moksliniuose tyrimuose, politinėje arenoje bei tarp eilinių paprastų šalies gyventojų. Savos valiutos atsisakymas bei jos pakeitimas tarptautine valiuta pastaraisiais dešimtmečiais tapo itin populiarus tiek teoriniame, tiek praktiniame lygmenyje. Kalbant apie bendros valiutos idėją, ypač integruojantis Vidurio ir Rytų Europos valstybėms, išsiskiria dvi pozicijos – bendros valiutos šalininkų ir priešininkų.

Pasak bendros valiutos – euro – šalininkų, Vidurio ir Rytų Europos valstybių integracija į euro zoną, leistų iš karto įgyvendinti du tikslus. Pirmasis - be ilgo pereinamojo laikotarpio įdiegti eurą ir tapti tariamais, o vėliau ir tikrais EPS nariais. Antra, kartu su euro įvedimu būtų diegiamas pasitikėjimas monetarine valdžia. Savo argumentus šalininkai grindžia tuom, jog ištikus valstybę ekonominei krizei, yra „<...> labai sudėtinga tradiciniai centrinio banko metodais užtikrinti pinigų stabilumą, kadangi gyventojų ir investuotojų nepasitikėjimas nacionaline valiuta yra visuotinis“[7]. Bendros valiutos šalininkai, tarptautinės valiutos naudą išvelgia ir valstybės skolos tvarkymo srityje. Be abejo, svarbu suvokti, jog pats tarkim euro įvedimas valstybės skolos nesumažins, bet palengvins jos tvarkymą. Kitas argumentas, kuriuo grindžiamas bendros valiutos įvedimas – „<...>gyventojų suinteresuotumas panaudoti didžiules grynosios valiutos sumas, kurios iki tol buvo paslėptos „po pagalve“[7]. Pasak G. Nausėdos, šios atsargos taptų teisėta vidaus atsiskaitymų priemone ir galėtų greičiau patekti į ūkio apyvartą, papildydamos bankų ir kitų finansų institucijų išteklius<...>.

Priimant euro šalininkų teiginius pagrįstais, visgi tenka pripažinti, kad yra ir kita sprendimo atsisakyti nacionalinės valiutos padarinių pusė. Pasak G. Nausėdos, nacionalinės valiutos keitimo į eurą momentu negrįžtamai užfiksuojamas jų tarpusavio santykis, kuris gali būti realiai nelabai pakankamai įvertintas arba pervertintas, nes fiksuoto valiutos kurso režimas didina tikimybę, kad administraciškai nustatytas valiutų santykis yra realiai pervertintas ir nekonkurencingas ilgalaikėje perspektyvoje[7].

Apibendrinant prieinama prie išvados, kad vienašališkai įvedus eurą, nacionalinio centrinio banko galios susiaurėja iki minimumo. Tai nėra vienareikšmė alternatyva, ypač Lietuvai, kuriai šis sprendimas gali turėti daugiau trūkumų negu privalumų. Nepaisant aršių diskusijų, kritikos, faktai ir skaičiai liudija, jog euras tampa vis stabilesnis, patikimesnis ir investuotojams vis patrauklesnis. Nukritus dolerio kursui, tarptautinį vaidmenį perima euras, kuris yra bendra 13 Europos Sąjungos valstybių (Airijos, Austrijos, Belgijos, Graikijos, Ispanijos, Italijos, Liuksemburgo, Olandijos, Portugalijos, Prancūzijos, Slovėnijos,

Suomijos, Vokietijos), priklausančių euro zonai, valiuta. 1999 m. įvestas euras naudotas atsiskaitymams negrynaisiais pinigais, o nuo 2002 m. sausio 1 d. dvylikoje euro zonos valstybių į apyvartą išleisti gryniesi eurų pinigai - eurų banknotai ir monetos. Nuo 2007 m. sausio 1 d. euras grynųjų pinigų pavidalu pradėjo funkcionuoti Slovėnijoje. Kaip mokėjimo priemonė euras naudojamas ir kitose pasaulio šalyse ir teritorijose. Pagal susitarimus su ES teise leisti į apyvartą eurų monetas su savo nacionalinėmis pusėmis turi Monakas, Vatikano Miesto Valstybė ir San Marinas, tačiau šios valstybės neturi teisės leisti eurų banknotų. Euras yra ir Andoros piniginis vienetas, tačiau Europos Sąjunga su šia valstybe kol kas nėra pasirašiusi susitarimo. Europos Sąjungos bendroji valiuta kaip mokėjimo priemonė Europoje dar naudojama Juodkalnijoje ir Kosove. Eurai apyvartoje yra ir Azoruose, Gajanoje, Gvadelupoje, Majote, Martinikoje, Rejunjone, Sen Pjere ir Mikelone.

Lietuvos piliečiai euru gali naudotis atsiskaitymams tiek negrynųjų, tiek ir grynųjų pinigų pavidalu. Tai numatyta Lietuvos Respublikos užsienio valiutos Lietuvos Respublikoje įstatymo trečio straipsnio nuostatose. Kaip teigiama spaudoje, apie eurą ir narystę Europos Sąjungoje internetinėse svetainėse, įvedus eurą, Lietuvos piliečiai galės naudotis visais bendros valiutos privalumais: neliks lito ir euro kurso kitimo rizikos, nebebus pinigų keitimo išlaidų, mažiau kainuos tarptautiniai pinigų pervedimai, bus geresnės sąlygos palyginti kainas, o tai savo ruožtu paskatins konkurenciją. Daug kalbama apie finansų rinkos plėtrą, didesnes galimybes pritraukti investuotojus, tai sudarant geresnes sąlygas didesnėms išorinėms lėšoms su mažesnėmis sąnaudomis. Vienas didžiausių privalumų įvedus eurą įvardijamas spartus ekonomikos augimas, didesni atlyginimai, mažėjanti Lietuvos ekonominė atskirtis nuo Europos Sąjungos senbuvų, didėjančios realiosios gyventojų pajamos, prekybinių ryšių tvirtėjimas ir plėtra ir daugybė kitų privalumų. Apžvelgus informacinius šaltinius apie eurą, Europos Sąjungą, narystės aspektus pastebima ir pasigendama kritiško žvilgsnio, ko šalis gali netekti atsisakiusi nacionalinės valiutos, kokios grėsmės kultūros identitetui, kokie teisiniai reikalavimai ir ką šalis praranda įstodama į stiprią tarptautinę organizaciją, turinčią unikalų ir precedento neturintį tikslą – priimti Konstituciją. Žinoma, kalbėti apie tai, ar reikia stoti į Europos Sąjungą ar ne, arba kada reikia stoti, dabar šis klausimas yra Lietuvai beprasmiškas, nes nuo 2004 m. gegužės 1 d. kartu su kitomis Vidurio ir Rytų Europos šalimis praplėtė Europos Sąjungos ribas, taip sustiprindama pozicijas tarptautinėje arenoje. Šiandien Lietuvai svarbu apgalvotai ir tikslingai įsisavinti narystės Europos Sąjungoje naudą vardan ekonominės ir socialinės šalies gerovės.

1.6. Lietuvos integracija į Europos pinigų sąjungą

2004 m. gegužės 1 d. Lietuva kartu su kitomis devyniomis valstybėmis tapo oficialia tarptautinėje arenoje unikalumu išsiskiriančios Europos Sąjungos nare. Žengus šį istorinį žingsnį, automatiškai iškeliamas tikslas atsisakyti nacionalinės valiutos ir tapti pilnateise euro zonos nare. Šiam tikslui pasiekti, remiantis Maastrichto sutartimi, būtina įgyvendinti tam tikrus reikalavimus, kurie dar kitaip vadinami konvergencijos kriterijai, pagal kuriuos Europos Komisija nusprendžia, ar šalis yra pasirengusi tapti visateise euro zonos nare.

Taigi, įstojus į Europos Sąjungą, aktualiausia tema tapo euro įvedimas. Tai, jog Europos Komisijos išvadose buvo įvardyta, jog Lietuva 2007m. nėra pasirengusi tapti euro zonos nare, sukėlė dar didesnes diskusijas, apie tai, kada mes busime pasirengę ir apskritai, ar busime pasirengę. Skurdus visuomenės informavimas apie realią situaciją, siekiamus tikslus, jiems keliamus uždavinius integruojantis į Europos pinigų sąjungą, gyventojus pavertė euroskeptikais, politikų atsainus ir neatsakingas požiūris į griežtus konvergencijos kriterijus nutolino euro įvedimą į nežinią.

Diskusijos dėl klausimo reikia mus euro ar ne, šiandien jau yra beprasmiškos, nes stodami į Europos sąjungą, mes įsipareigojome tapti euro zonos nare. Taigi galime tik pavydėti jauniausiajai euro zonos narei – Slovėnijai, kuri turėjusi aukštesnį infliacijos lygį už Lietuvos, per ganėtinai trumpą laiką sugebėjo ją pažaboti ir atitikus visiems konvergencijos kriterijams tapo oficialia euro zonos nare.

Pratęsiant mintį apie euro teikiamą naudą, svarbu paminėti, jog įvedus eurą, padidės tarptautinis pasitikėjimas mūsų šalimi, o tai skatins užsienio investicijas šalyje, stiprės prekybos ir finansiniai ryšiai su kitomis valstybėmis Europos Sąjungos narėmis ir tai skatins Lietuvos žmonių gerovės kilimą. Vienas labiausiai žmones dominančių klausimų yra pinigų keitimo išlaidos. Lietuvos banko duomenimis, 2004 m. už litų keitimą į eurus ir eurų – į litus Lietuvos gyventojai ir įmonės sumokėjo apie 30 mln. litų. Maždaug tiek mūsų šalyje būtų sutaupoma kasmet. Euro privalumas įvardijamas ir kalbant apie ilgalaikes ir trumpalaikes paskolas bei jų palūkanų normas, kurios pasak ekspertų, įvedus eurą, sumažės. Ekspertai teigia, kad atsisakius nacionalinės valiutos, paskolos gali atpigti 0,6 procentinio punkto.

Apibendrinant galima išskirti šiuos euro įvedimo privalumus Lietuvai:

- Sparčiau augtų užsienio prekyba ir turizmas.
- Pagerėtų sąlygos užsienio investuotojams.
- Palankesnėmis sąlygomis būtų galima gauti paskolas iš tarptautinių organizacijų ir užsienio bankų.
- Išaugtų Lietuvos, kaip patikimos valstybės reitingas ir tarptautinis prestižas.

- Pagal Europos Komisijos skaičiavimus, atpuolus valiutos keitimo procedūroms, metinis BVP prieaugis siekia 0,25-0,5 proc., tai Lietuvos atveju sudarytų apie 190-380 mln. litų vien tik 2007 metais.

Apžvelgus euro zonos valstybių patirtį, prekių ir paslaugų kainų kilimas pradinėje stadijoje yra tikėtinas, nes verslininkai ir produkcijos tiekėjai gali stengtis suapvalinti kainas savo naudai. Ypač tai turėtų būti aktualu Lietuvai, nes lito ir euro santykis yra fiksuojamas net keturiomis vietomis po kablelio, t.y. 3,4528:1. Todėl svarbu šią grėsmę įvertinti ir dar keičiant litą euru, imtis efektyvių prevencinių priemonių. Šioje vietoje svarbus ir atsakingas vaidmuo atitenka vartotojų asociacijai ir patiems šalies gyventojams, jų aktyvumui ir suinteresuotumui siekti užkirsti kelią tiekėjų ir verslininkų savivalei. Taip pat tikėtina, jog ši grėsmė gali ir nesužadinti ypatingo vaidmens, nes, dėl esamos konkurencijos, kainų didinimas gali būti laikinas, o ekonominė nauda, kaip teigia euro šalininkai, garantuota.

Lietuvos banko internetinėje svetainėje pateikti pavyzdžiai, kaip euro įvedimo momentu pinigų sumos litais bus perskaičiuojamos į eurus. Informaciniame pranešime teigiama, kad perskaičiavimo kursą sudarys šeši skaitmenys, pinigų sumos bus apvalinamos pagal matematinės skaičių apvalinimo taisyklės iki dviejų skaitmenų po kablelio tikslumu. Tarpiniai dydžiai, susiję su darbo užmokesčiu, pensijomis ir kitomis socialinėmis išmokomis, bus apvalinami arba nustatomi nauji pinigų gavėjų naudai.

Pavyzdžiai, kai perskaičiavimo kursas 3,45280 lito = 1 euras

Suma litais dalijama iš perskaičiavimo kurso	Perskaičiuota suma eurai	Suapvalinta suma eurai
4,01 : 3,45280	1,16137...	1,16
4,03 : 3,45280	1,16716...	1,17
4,06 : 3,45280	1,17585...	1,18
4,10 : 3,45280	1,18744...	1,19

Šaltinis: internetinė Lietuvos banko svetainė(www.lb.lt)

1.6.1. Euro įvedimo Lietuvoje strategija

Įsipareigojus įsivesti bendrą valiutą – eurą, 2005 m. gegužės 30 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 592 buvo sudaryta euro įvedimo Lietuvos Respublikoje koordinavimo komisija (toliau - Komisija), kurios užduotis - užtikrinti tinkamą pasirengimą euro įvedimui Lietuvoje. Tam buvo sudarytos septynios darbo grupės, kurios parengė Nacionalinį euro įvedimo planą bei Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategiją.

Nuo 2007 m. balandžio 25 d. įsigaliojo naujas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinio euro įvedimo plano bei Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategijos patvirtinimo. Kaip įvardijama Nacionalinio euro įvedimo plane, pagrindinis tikslas yra numatyti pagrindinius euro įvedimo (lito pakeitimo euru) Lietuvos Respublikoje elementus ir priemones, užtikrinančius vartotojų interesų apsaugą, sklandų lito pakeitimą euru ir visuomenės informavimą. Ši planą rengė darbo grupės, sudarytos iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės institucijų, Lietuvos banko, vartotojų, darbdavių ir verslo asociacijų atstovų atskiriems euro įvedimo klausimams nagrinėti. Kaip teigiama bendrosiose nuostatose, šiame plane numatyti pagrindiniai euro įvedimo principai ir elementai, pasirengimas šiam procesui, nurodytos atskirų sektorių atsakomybės sritys ir vartotojų apsaugos priemonės. Nacionalinis euro įvedimo planas nustato pagrindinius euro įvedimo elementus, tvarkaraštį ir tvarką. Jame išdėstyti euro įvedimo Lietuvoje teisiniai pagrindai, institucinė struktūra, valiutos pakeitimo būdas, numatomos priemonės, reikalingos įgyvendinti įvairiuose sektoriuose.

Ketvirtame Nacionalinio euro įvedimo plane skirsnyje nurodyti pagrindiniai euro įvedimo principai ir elementai:

- Tęstinumo principas: visi dokumentai su nuorodomis į litus po lito pakeitimo euru galios visą nurodytą jų galiojimo laiką. Vertė litais reikš pagal neatšaukiamai nustatytą euro ir lito perskaičiavimo kursą perskaičiuotą vertę eurais.
- Bus saugomi vartotojų interesai: bus imtasi visų galimų priemonių, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo perskaičiuojant kainas, darbo užmokestį, pensijas, socialinės apsaugos išmokas ir kita. Ūkio subjektų išlaidos, susijusios su euro įvedimu, nekompensuojamos.
- Pasirengimo įvesti eurą išlaidos, susijusios su eurų monetų kaldinimu, litų banknotų ir monetų pakeitimu į eurų banknotus ir monetas, mokėjimo sistemos pertvarkymu ir pan., finansuojamos iš Lietuvos banko lėšų. Valstybės institucijų išlaidos, susijusios su euro įvedimu, bus finansuojamos iš bendrųjų šių institucijų asignavimų.

Pagrindinės Nacionalinio euro įvedimo plano nuostatos:

- Numatoma euro įvedimo Lietuvos Respublikoje diena – atitinkamų metų sausio 1 d.

- Nuo pat įvedimo dienos euras taps vienintele valiuta, kurią privaloma priimti atsiskaitant, išskyrus apibrėžtą 15 kalendorinių dienų dviejų valiutų apyvartos laikotarpį, kurio metu bus galima atsiskaityti ir litų banknotais bei monetomis.
- 2 mėnesius komerciniai bankai litus į eurus keis nemokamai.
- 120 dienų iki euro įvedimo ir 120 dienų po euro įvedimo kainos privalės būti rodomos dviem valiutomis.
- Darbo užmokestis, pensijos ir socialinės išmokų 120 dienų iki euro įvedimo bus nurodomos ir eurai.
- Keleivių vežimo vandens, geležinkelių ir kelių transportu bilietai, kuriuose nurodyta bilieto nominali vertė litais, galios 4 mėnesius po euro įvedimo dienos. Oro transporto bilietai, kuriuose nurodyta bilieto nominali vertė litais, galios 6 mėn. po euro įvedimo. Pašto ženklai, kurių vertė nurodyta litais, galios 4 mėnesius po euro įvedimo.
- Valstybės institucijos nuo 2007 m. vykdydamos informacinių sistemų viešuosius pirkimus privalo užtikrinti perkamų informacinių sistemų tinkamumą dirbti įvedus eurą. Visi investicijų projektai turi būti suderinti su Informacinės visuomenės plėtros komitetu.
- Verslo organizacijos bus skatinamos priimti Geros verslo praktikos (valios) kodeksą, pagal kurį jos išipareigotų teisingai perskaičiuoti kainas, nenaudoti euro įvedimo kaip preteksto didinti kainas, ir kitaip nepažeisti vartotojų interesų. Užtai galės naudoti specialiai sukurtą šio kodekso ženklelį.

Kitas svarbus dokumentas, siekiant įsivesti eurą yra Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategija. Kad euro įvedimas netaptu netikėtu šoku, svarbu reguliariai informuoti visuomenę apie daromus sprendimus ir skatinti jos pilietiškumą ir aktyvumą visuomeniniame gyvenime. Pagrindinis šios strategijos tikslas - padėti visuomenei pasirengti euro įvedimui.

Ketvirtame Strategijos skirsnyje išskiriami šie įgyvendinimo tikslai:

- Informuoti visuomenę apie euro įvedimą ir su tuo susijusius veiksniai. Suinteresuotos institucijos pagal kompetenciją turi pateikti visuomenei informaciją visais su euro įvedimu susijusiais aspektais: apie euro įvedimo įtaką Lietuvos ekonomikai, gyventojų ir įmonių sąskaitų bankuose, balansų, socialinių išmokų perskaičiavimo eurai principus, eurų banknotų ir monetų nominalus, banknotų apsaugos požymius, nacionalinės valiutos keitimo į eurus sąlygas.
- Padėti visuomenei pasirengti euro įvedimui. Suinteresuotos institucijos, informuodamos visuomenę, turi sudaryti sąlygas, kad visuomenė tinkamai ir laiku pasirengtų euro įvedimui.

- Prisidėti prie sklandaus euro įvedimo Lietuvoje proceso. Suinteresuotos institucijos turi siekti, kad informuota, euro įvedimui pritarianti ir pasirengusi visuomenė prisidėtų prie sklandaus jo įvedimo.
- Formuoti palankų visuomenės požiūrį į būsimąją Lietuvos valiutą – eurą. Suinteresuotos institucijos turi rūpintis, kad gerai informuotoje visuomenėje nekiltų nerimo dėl perėjimo prie bendrosios Europos Sąjungos valiutos, būtų suvokiama euro įvedimo Lietuvoje nauda, taip pat siekti visuomenės pritarimo ir palankumo bendrajai Europos Sąjungos valiutai tiek jos įvedimo Lietuvoje metu, tiek ir vėliau.

Pagrindinis šios Strategijos objektas – visi Lietuvos gyventojai, kurie Strategijoje dar išskirstomi į tikslines grupes: plačioji visuomenė, visuomenės informavimo priemonės, verslininkai, valstybės institucijos ir jų tarnautojai, senatvės pensininkai, socialiai remtini gyventojai, jaunimas, neįgalieji, tautinės mažumos, atokių vietovių ir vienkiemių gyventojai, kitų valstybių gyventojai, kitose valstybėse gyvenantys Lietuvos piliečiai.

Pagrindiniai informacijos apie Lietuvos integraciją į Europos pinigų sąjungą yra valstybės ir savivaldybių institucijos, visuomenės informavimo priemonės, komerciniai bankai, švietimo įstaigos, prekybos centrai, Verslininkų asociacijos, vartotojų ir kitos įvairias interesų grupes vienijančios nevyriausybinės organizacijos, specializuoti informaciniai centrai, bibliotekos, didelės įmonės, kelionių agentūros, viešbučiai, policija, politinės partijos pašto įstaigos ir kt.

Ši Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategija įgyvendinama trimis etapais:

- I. Pasirengimo laikotarpis, kuris prasidėjo 2005 metų rugsėjį, ir tęsis, iki bus priimtas Europos Sąjungos Tarybos sprendimas dėl išlygos laikinai naudoti nacionalinę valiutą Lietuvos Respublikoje panaikinimo ir euro įvedimo Lietuvos Respublikoje. Šiame etape skleidžiama informacija, susijusi su euro įvedimu, akcentuojama pasirengimo laikotarpio svarba, supažindinama su visuomenės informavimo kampanijos simbolika ir šūkiu (-iais), atliekami aktyvios informacinės kampanijos parengiamieji darbai.
- II. Pasirengimo valiutos pakeitimui laikotarpis nuo Europos Sąjungos Tarybos sprendimo dėl išlygos laikinai naudoti nacionalinę valiutą Lietuvos Respublikoje panaikinimo ir euro įvedimo Lietuvos Respublikoje priėmimo iki euro įvedimo dienos.
- III. Laikotarpis po euro įvedimo: euro įvedimo diena ir 6 mėnesiai po euro įvedimo. Visuomenė informuojama apie kainų stebėsenos rezultatus, kitus su euro įvedimu susijusios informacijos aspektus, atliekami visuomenės

nuomonės tyrimai siekiant išanalizuoti tikslinių grupių požiūrį į naująją valiutą ir procesus, susijusius su įvedimo procesu.

2. EUROPOS CENTRINIŲ BANKŲ SISTEMOS VEIKLOS PRINCIPAI

Kitos tokios institucinės sistemos, kaip Europos centrinių bankų sistema(ECBS) pasaulyje nėra. Europos Sąjungos, kitaip dar žinomos Maastrichto sutartyje iškeltas tikslas įvesti bendrą valiutą ir laikytis bendros pinigų politikos. Tam buvo reikalinga struktūra, kuri galėtų užtikrinti šio tikslo įgyvendinimą. Europos centrinių bankų sistemą sudaro Europos centrinis bankas ir visų valstybių Europos Sąjungos narių centriniai bankai.

Esminis Europos centrinių bankų sistemos tikslas yra stabilumas. 1999m. sausio 1 d. nacionalinę valiutą pakeitusių euru valstybių pinigų politikos uždaviniai iš pagrindų pakito. Valstybės, įsivedusios eurą ir tapusios Europos centrinių bankų sistemos dalyvėmis, kartu yra atsakingos už euro stabilumą. Nuo 1999m. devizų ir finansų rinkose euras tapo savarankiška valiuta, tačiau iki 2001m. rinkoje naudojama buvo ir nacionalinė valiuta, nes grynųjų pinigų pavidalu(banknotais ir monetomis) euru pradėdama atsikaityti nuo 2002m. sausio 1d. Kaip anksčiau minėta, Europos centrinių bankų sistemą sudaro Europos centrinis bankas su būstine Frankfurte prie Maino ir Europos Sąjungos narių centriniai bankai. Tačiau ne visos Europos Sąjungos narės yra įsivedusios eurą, todėl glaudesnis bendradarbiavimas yra tarp tų valstybių, kurios priklauso euro zonos sistemai. Šiuo metu euro sistemai priklauso trylika Europos Sąjungos valstybių: Belgija, Vokietija, Prancūzija, Ispanija, Airija, Nyderlandai, Liuksemburgas, Italija, Austrija, Portugalija, Suomija, Graikija ir naujausia euro zonos narė Slovėnija.

Nacionaliniai bankai ir toliau lieka savarankiškomis institucijomis. Svarbiausias Europos centrinių bankų sistemos tikslas yra kainų stabilumo palaikymas. Taip pat be šio pagrindinio tikslo, Europos centrinių bankų sistema remia bendrą Europos Sąjungos ekonomikos politiką, kiek tai nekenkia kainų stabilumo palaikymui. Tai vykdoma per atviros rinkos įstatymus ir remiamasi laisvos konkurencijos principu.

Be pinigų apsaugos politikos, Europos centrinių bankų sistema atlieka ir kitus uždavinius, susijusius su mokesčių skaičiavimais ir valstybių narių valiutos atsargų valdymu. Taip siekiama užtikrinti stabilumą ir finansų sistemą. Remiantis nacionalinių centrinių bankų pateikta informacija, Europos centrinis bankas apdoroja, analizuoja ir publikuoja statistinius duomenis.

Aukščiausią sprendimo galią turintis Eurosistemos organas yra Europos centrinio banko taryba. Ją sudaro Europos centrinio banko prezidentas, viceprezidentas, keturi Europos centrinio banko direktorato nariai, bei eurą įsivedusių valstybių nacionalinių centrinių bankų

prezidentai(valdytojai). Taryba apibrėžia pinigų politikos gaires visam euro zonos regionui. Taryba nustato pinigų politikos strategiją. Europos centrinio banko taryba posėdžiauja visas keturiolika numatytų dienų Frankfurte prie Maino. Sprendimai, susiję su pinigų politika, priimami pirmojo mėnesio posėdžio metu. Likusiuose posėdžiuose aptariamos kitos temos, pavyzdžiui, finansų rinkos stabilizavimas, mokesčių skaičiavimas, apyvarta ir pan. Kiekvienas narys turi vienodą balso teisę. Europos centrinio banko tarybos priimtus pinigų politikos sprendimus, nacionaliniai centriniai bankai įgyvendina nacionaliniame lygmenyje. Europos centrinio banko direktoratas yra atsakingas už tarybos priimtų pinigų politikos sprendimų įgyvendinimą. Direktoratas turi teisę duoti nurodymus nacionaliniams bankams. Taip pat parengia tarybos posėdžius ir vadovauja Europos centrinio banko veiklai. Direktorato nariais bendru sutarimu skiriami valstybės vyriausybių vadovai.

Plėtros tarybą sudaro Europos centrinio banko prezidentas, viceprezidentas ir visų Europos Sąjungos valstybių narių centrinių bankų prezidentai(valdytojai). Į Tarybos sudėtį įeina ir valstybių, kurios dar nėra Europos pinigų sąjungos narės, prezidentai. Plėtros taryba nėra atsakinga už pinigų politikos sprendimų įgyvendinimą euro zonoje. Plėtros taryba turi patariamąjį balsą Europos centriniam bankui neatšaukiamo valiutos kurso keitimo klausimais valstybių, kurios dar nėra įsivedusios euro. Plėtros taryba taip pat prisideda prie statistinių duomenų apdorojimo.

Vadovaujantis Europos centrinio banko nepriklausomumo statusu, jokia Europos Sąjungos ar nacionalinių bankų institucija neturi teisės paveikti banko priimtų sprendimų. Jie yra neginčijami ir neskundžiami.

Nuo 1999 m. sausio 1 dienos, pinigų politiką euro šalyse apibrėžia ir kontroliuoja Europos centrinis bankas(centrinė būstinė - Frankfurtas prie Maino). Išskirtis banko statusas Europos Sąjungos sistemoje - nuo valstybių nacionalinių politikų bankas yra nepriklausomas. Svarbiausias Europos centrinio banko uždavinys yra kainų stabilumo užtikrinimas. Europos centrinių bankų sistemos rėmuose, Europos centrinis bankas nustato palūkanas. Europos centrinis bankas sukurtas remiantis Vokietijos banko modeliu. Pagrindiniai Europos centrinio banko uždaviniai yra apibrėžti Europos Bendrijos steigimo pakte:

- Pinigų politikos nustatymas ir valdymas, remiantis pinigų politikos instrumentais
- Devizų valdymas
- Valstybių narių valiutų rezervų valdymas.

2.1. Lietuvos bankas Europos centrinių bankų sistemoje

2.1.1. Lietuvos banko tikslai ir struktūra

Lietuvos banko sampratą, teisinį statusą, tikslą, funkcijas ir kitą informaciją skelbia Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas. Naujausiame 2006 m. balandžio 25 d. pataisytame įstatyme teigiama, kad Lietuvos bankas yra Lietuvos Respublikos centrinis bankas, kuris nuosavybės teise priklauso Lietuvos valstybei. Lietuvos banką steigia ir likviduoja Seimas. Įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvos bankas yra Europos centrinių bankų sistemos dalis. Lietuvos banko veiklos reglamentavimas suderintas su Europos Sąjungos teisės aktais. Pagal Lietuvos banko įstatymo 7 straipsnį, pagrindinis banko tikslas yra palaikyti kainų stabilumą. Taip pat pagal šį straipsnį, Bankas pagal savo kompetenciją remia bendrąsias ekonominės politikos kryptis Europos Bendrijoje, kad padėtų siekti Europos Bendrijos steigimo sutartyje nustatytą Europos Bendrijos tikslų, ir palaiko Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekonominę politiką, kiek ji neprieštarauja Lietuvos banko pagrindiniam tikslui ir atitinka Europos centrinio banko ir Europos centrinių bankų sistemos tikslus.

Lietuvos banko funkcijos išvardintos aštuntame Lietuvos banko įstatymo straipsnyje. Įgyvendindamas pagrindinį tikslą – palaikyti kainų stabilumą, Lietuvos bankas atlieka šias funkcijas:

- vykdo Lietuvos Respublikos pinigų emisiją;
- formuoja ir vykdo pinigų politiką;
- nustato lito kurso reguliavimo sistemą ir skelbia oficialų lito kursą;
- valdo, naudoja Lietuvos banko užsienio atsargas ir jomis disponuoja;
- atlieka valstybės išdo agento funkcijas;
- išduoda bei atšaukia licencijas Lietuvos Respublikos kredito įstaigoms ir leidimus užsienio valstybių kredito įstaigų skyrių bei atstovybių steigimui, prižiūri jų veiklą ir nustato jų finansinės apskaitos principus ir atskaitomybės tvarką;
- kuria ir valdo tarpbankinę lėšų pervedimo sistemą ir nustato reikalavimus tarpbankinės lėšų pervedimo sistemos dalyviams;
- renka pinigų ir bankų, mokėjimo balanso, Lietuvos finansinės ir su ja susijusios statistikos duomenis, diegia šios statistikos surinkimo, atskaitomybės, jos skelbimo standartus, sudaro Lietuvos Respublikos mokėjimų balansą;
- nustato Lietuvos Respublikos kredito įstaigų skyrių, veikiančių Lietuvoje, finansinės apskaitos principus ir atskaitomybės tvarką;
- skatina patvarų ir veiksmingą mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimą.

Nacionalinę valiutą – litą pakeitus euru ir Lietuvai tapus euro zonos nare, Lietuvos banko funkcijos taip pat pakis. Numatomos funkcijos taip pat įtvirtintos Lietuvos banko įstatymo aštuntame straipsnyje, kuris įsigalios nuo euro įvedimo dienos. Pagrindinės funkcijos yra šios:

- išleidžia banknotus ir vykdo kitą su tuo susijusią veiklą;
- įgyvendina pinigų politiką;
- valdo, naudoja Lietuvos banko oficialiąsias užsienio atsargas ir jomis disponuoja;
- skatina patvarų ir veiksmingą mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimą;
- renka Europos centrinių bankų sistemos uždaviniams vykdyti reikalingą statistinę informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir ūkio subjektų.

Lietuvos banko nepriklausomumas

Įgyvendindamas pagrindinį tikslą – palaikyti kainų stabilumą ir atlikdamas funkcijas, be Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų, Lietuvos bankas vadovaujasi Europos Bendrijos steigimo sutartimi, taip pat Europos Bendrijos steigimo sutarties Protokolu dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto bei kitais Europos Sąjungos teisės aktais. Jeigu Lietuvos Respublikos teisės aktai prieštarauja tarptautiniams, Lietuvos bankas vadovaujasi Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis. Tai skelbia Lietuvos banko trečiasis straipsnis. Valstybės tarpinstitucinėje sistemoje Lietuvos banko išskirtinis bruožas – nepriklausomumas, teisiškai įtvirtintas ir skelbiantis, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir valstybės institucijos privalo gerbti Lietuvos banko nepriklausomumą ir nesiekti daryti įtaką Lietuvos bankui ir Lietuvos banko tarnautojams, kai jie vykdo savo pareigas.

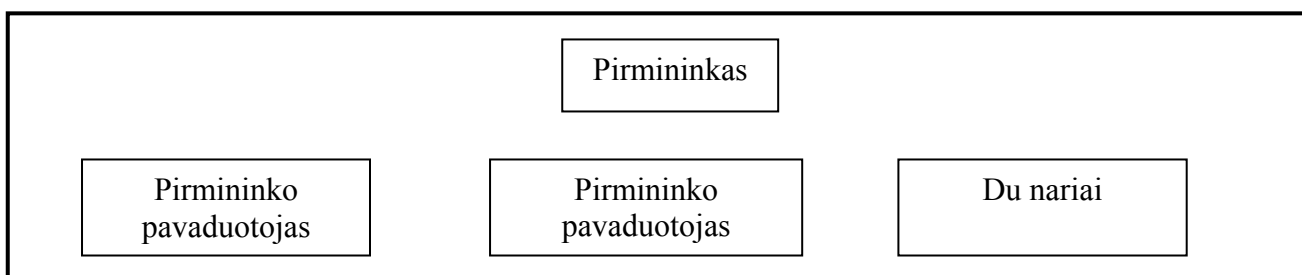
Lietuvos banko struktūra

Lietuvos bankui vadovauja banko valdyba. Jai vadovauja valdybos pirmininkas, kuris organizuoja Lietuvos banko darbą. Į banko valdybą taip pat įeina du pavaduotojai ir du nariai. Lietuvos banko valdybos pirmininką penkeriems metams skiria Seimas Prezidento teikimu. Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojus ir valdybos narius devyneriems metams skiria Prezidentas Lietuvos banko valdybos pirmininko teikimu. Einamuosius Lietuvos banko reikalus tvarko vienuolika departamentų: Ekonomikos, Statistikos, Rinkos operacijų, Kredito įstaigų priežiūros, Tarptautinių ryšių, Mokėjimo sistemų, Kasos, Apskaitos, Informacinių technologijų, Ūkio, Vindikacijos; šeši savarankiški skyriai (Vidaus audito, Juridinis, Organizacijos ir personalo, Bendrasis, Ryšių su visuomene, Rizikos valdymo) ir Lietuvos banko įstaigos Kaune ir Klaipėdoje.

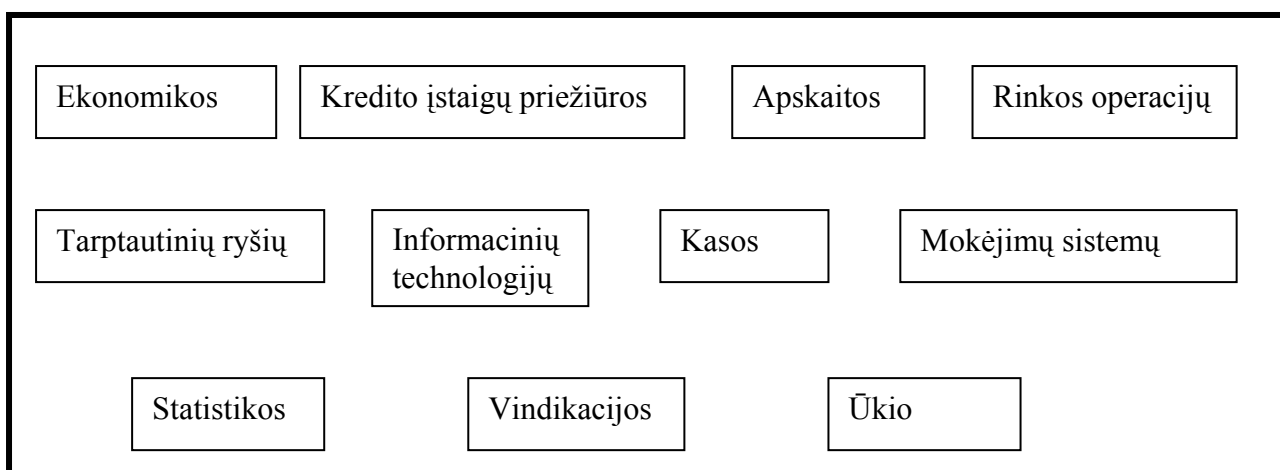
Lietuvos bankas savo veikloje vadovaujasi atskaitomybės prieš visuomenę ir skaidrumo principais, kas, kaip teigiama Lietuvos banko internetiniame puslapyje, lemia nuolat augančio šalies ekonominio ir finansinių sektorių funkcionavimo patikimumą. Kiekvienais metais Lietuvos bankas skelbia metinę finansinę ataskaitą kartu su auditoriaus išvada. Be metinės finansinės ataskaitos, Lietuvos bankas leidžia įvairius leidinius apie šalies makroekonominę būklę, pokyčius, augimo tendencijas, viešai skelbia ir leidžia metinę ataskaitą, kurioje pateikia informaciją apie pagrindinius pinigų politikos uždavinius ir jų vykdymą, pinigų politikos operacijas, veiklą vykdančių kredito įstaigų priežiūrą ir kitas įstatymų numatytas funkcijas. Be šių ataskaitų, bankas taip pat periodiškai teikia informaciją apie Lietuvos banko finansinę būklę ir veiklos rezultatus.

Lietuvos banko schema

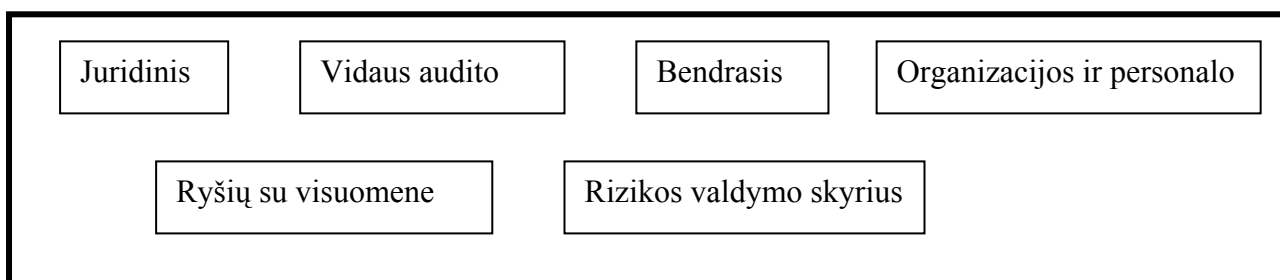
VALDYBA

DEPARTAMENTAI

SAVARANKIŠKI SKYRIAI

BANKO ĮSTAIGOS

Šaltinis: <http://www.lb.lt>

2.1.2. Lietuvos centrinės bankininkystės apžvalga

Lietuvos centrinės bankininkystės ištakos minimos dar XVIII a. pabaigoje, kai 1768 m. Seimas nutarė steigti valstybinį emisijos banką „Bank Polski I Litewski“, tačiau šis 1792m. pradėtas įgyvendinti sumanymas buvo pasmerktas žlugti, kai pralaimėjus T. Kosciuškos sukilimui prieš carinę Rusiją ir Lietuvą bei Lenkiją trečiąkart padalijus (1795 m.), Lietuva neteko valstybingumo ir galimybės kurti savą pinigų sistemą.

1918m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, visą kredito sistemą teko kurti iš naujo, nes po Pirmojo pasaulinio karo Lietuvoje cirkuliavo svetimi pinigai. Sparčiai pradėjus kristi markės, tuometinės atsiskaitymo valiutos vertei, Lietuvos Seimas priėmė įstatymus dėl Lietuvos piniginių vienetų – lito – įvedimo ir Lietuvos banko įkūrimo. Tuo metu Lietuvos bankas buvo akcinė bendrovė, jos kapitalą sudarė 12 mln. litų, kurio 80 proc. akcijų priklausė valstybės išdui.[2;192]. Taip 1922 m. Lietuvos bankas pradėjo savo veiklą, o pirmuoju nepriklausomos Lietuvos banko valdytoju tapo profesorius Vladas Jurgutis. Tuo metu pagrindinės Lietuvos banko funkcijos buvo leisti banknotus, reguliuoti pinigų apyvartą, užtikrinti patvarią pinigų sistemą. Griežta Lietuvos banko pinigų politika padėjo išlaikyti stabilų lito kursą ir litas tapo viena tvirčiausių valiutų pasaulyje, iki pat 1940 m., kai Sovietų sąjungai okupavus Lietuvą, Lietuvos ūkis buvo inkorporuotas į socialistinio ūkininkavimo sistemą, uždraustas litas, o Lietuvos bankas įtrauktas į Sovietų sąjungos bankų sistemą.

Kartu su nepriklausomybės atkūrimu, 1990 m. kovo mėnesį Lietuvos bankas susigražino centrinio banko vardą ir funkcijas. Tačiau 1990-1992 m. Lietuva dar priklausė rublio

zonai, todėl Lietuvos banko funkcionavimas buvo tik teorinis, nes negalėjo imtis aktyvios pinigų politikos. 1992 m. įvedus laikinuosius pinigus talonus, Lietuvos bankas pradėjo savarankiškai atlikti centrinio banko funkcijas. 1993 m. grynujų ir negrynujų pinigų pavidalu buvo įvestas litas, nuslopinta triženklė infliacija ir stabilizuotas lito kursas

1994 m. litas teisiškai buvo susietas su JAV doleriu fiksuotu kursu. 1999 m. nutarta litą perorientuoti nuo JAV dolerio prie euro, o 2001 m. priimti sprendimai dėl lito susiejimo su euru 2002 m. vasario 2 d., išlaikant fiksuotą valiutos kursą. 2001 m. priimtas naujas Lietuvos banko įstatymas suteikė centriniam bankui didesnę nepriklausomybę ir galimybę aktyviau vykdyti pinigų politiką.

2.1.3. Lietuvos narystės Europos Sąjungos bankų sistemoje teisiniai aspektai

2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai įstojo į Europos Sąjungą. Po šio istorinio žingsnio Lietuvos bankas tapo Europos centrinių bankų sistemos, kurią sudaro Europos centrinis bankas ir visų Europos Sąjungos valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai, nariu. Tai lemia glaudesnę bendradarbiavimą priimant sprendimus dėl nacionalinio centrinio banko operacijų tvarkos, statistikos, apskaitos ir kitose srityse. Lietuvos banko valdybos pirmininkas dalyvauja Europos centrinio banko bendrosios tarybos darbe, Lietuvos banko atstovai dalyvauja Europos centrinio banko įvairių komitetų veikloje, tačiau, kol nebus įvestas euras, tiesiogiai nedalyvaus nustatant ir įgyvendinant bendrą pinigų politiką. Kol Lietuva netaps euro zonos nare, Lietuvos banko vaidmuo Europos centrinių bankų sistemoje lieka tik antraeilis, t.y. Lietuvos bankas ir jo atstovai neturi sprendžiamojo balso ir dažnai lieka tik stebėtojais.

Lietuvos banko pasirengimo dalyvauti Eurosistemoje darbai numatyti Lietuvos banko pasirengimo plane dėl euro įvedimo. 2006 m. gruodžio 28 d. Lietuvos banko valdyba šį planą atnaujino ir patvirtino. Šiame plane yra numatytos priemonės dėl visuomenės informavimo, pasirengimo keisti grynuosius pinigus, užsienio atsargų valdymo, pinigų politikos priemonių sistemos pritaikymo, Europos centrinio banko reikalavimų finansinės apskaitos, finansinės atskaitomybės, statistikos srityse taikymo, informacinių sistemų parengimo, mokėjimo sistemų plėtojimo, kiti euro įvedimui reikalingi darbai ir jų koordinavimas. Lietuvos bankas užtikrina tokį institucinio pasirengimo euro įvedimui lygį, kad būtų galima greitai atlikti reikiamus darbus, kai tam susiklostys palankios makroekonominės aplinkybės. Pasirengimo euro įvedimui veiklą Lietuvos bankas koordinuoja su Lietuvos Respublikos Vyriausybe ir kitomis valstybės institucijomis, Europos centriniu banku ir Europos Komisija. Euro įvedimo klausimais tariamasi su verslininkų ir vartotojų visuomeninėmis organizacijomis.

Lietuvos narystę Europos centrinių bankų sistemoje kol nėra įvestas euras, galima pavadinti šešėline. Lietuvos banko įstatyme Lietuvos banko statuso pokyčiai įvedus eurą, užfiksuoti su įsigaliojimo nuoroda. Kol Lietuva neįvykdys konvergencijos kriterijų, kurie sąlygoja Lietuvos narystę Europos pinigų sąjungoje, tol ir Lietuvos banko vaidmuo Europos centrinių bankų sistemoje liks dažniausiai stebėtojo, t.y. priimant tam tikrus sprendimus, susijusius su pinigų politika, kainų stabilumu ir panašiai, Lietuva balso teisės neturės. Tad siekiant pilnai integruotis į Europos Sąjungą, Lietuva turi imtis efektyvių priemonių ir tikslingų žingsnių, kurie paspartintų integracijos procesą ir vestų į tikslą – tapti pilnateise euro zonos valstybe.

3. VOKIETIJOS PATIRTIS: EURO ĮVEDIMAS IR KAINŲ DINAMIKA

3.1. Vokietijos vieta tarptautinėje arenoje ir jos bankininkystės istorinė apžvalga

Vokietija - aspirino, radaro, kavos filtro, motociklo su benzino varikliu, malūnsparnio išradėjai. Šalis, kurioje 1509m pasirodė pirmasis pasaulyje kišeninis laikrodis. Vokiečiai yra socialinio draudimo mokesčio pradininkai. Dainom ir legendom apipinta undinė Lorelei istorija, Bravarijos alus, garsiosios Tiuringijos dešrelės ir tai tik keletas ištraukų iš turtingos šalies istorijos. Į šalies plotą tilptų 5 Lietuvos, o vien sostinėje gyventojų suskaičiuotumėme tiek, kiek mūsų yra visoje Lietuvoje.

Vokietijos federacinė respublika, įkurta 1949 metais, suskirstyta į 16 federacinių žemių, kurių bendras plotas 356,9 tūkst. kv. km, 82 mln. gyventojų, sostinė Berlynas. Miškų platybės, nesibaigiančios kalnų grandinės, upių išraižyti slėniai - tai gamtos perlai, kuriais puikuoja viena galingiausių Europos valstybių - Vokietija. Šios šalies gyventojai - tai žmonės, mėgstantys komfortą, patogumą, praktiškumą. Šiuos nacionalinius bruožus patvirtina ir vokiška produkcija, pvz. buitinė technika visame pasaulyje garsėja patikimumu, saugumu, ekonomiškumu.

Kaip ir kiekviena šalis, taip ir Vokietija turi savitą virtuvę, kurioje visada rasite dešrelių, troškintų kopūstų, bulvių ir, žinoma, alaus. Jį vokiečiai tikrai mėgsta, alaus rinka išvystyta ir tenkina įnoringiausių gurmanų skonį. "Knaipės" - mažos, jaukios, vokiško stiliaus, su gausybe antikvariato detalių kavinės ir užkeigos - kur tradiciškai po darbo dienos susirenka "savas ratas" bendraminčių pasidalinti patirtais išpūdžiais ir verslo planais.

Svarbiausia Vokietijos užsienio politikos ašis – ryšiai su Vakarais ir Europos integracija. Vokietijos vaidmuo europietiškosiose organizacijose yra vadovaujantis ir turintis svarų sprendžiamąjį balsą. Vokietija nuo 1950 m. yra Europos Tarybos narė, pasirašė 1957 m. Romo

sutartį, kuri yra kertinis šiandieninės Europos Sąjungos akmuo. Kalbant apie saugumo politiką ir ryšius su Vakarais, svarbu paminėti Vokietijos narystę NATO(nuo 1955 m.)

Šaltojo karo metu Vokietijos užsienio politika buvo ribota ir tuomet vienas svarbiausių tikslų buvo šalies susivienijimas, po kurio užsienio politikos ribos ėmė plėstis ir palaipsniui Vokietija pradėjo atgauti tarptautinį pripažinimą. Tradiciškai Vokietija kartu su Prancūzija Europos Sąjungoje griežia pirmaisiais smuikais. Vokietija stengiasi per ekonomikos ir valiutos sąjungą sukurti vieningą ir veiksmingą Europos užsienio ir saugumo politikos sistemą. Nuo 2003 m. Vokietija pasisako prieš karą Irake ir kartu su Didžiąja Britanija bei Prancūzija stengiasi vesti dialogą su Iranu dėl atominio ginklo programos atsisakymo. Kalbant pasauliniu mastu, Vokietijos vyriausybė siekia stabilios pozicijos Jungtinių Tautų Saugumo taryboje.

Realiai Vokietija žaliavų neturi ir jos ekonomika koncentruojasi į pramonės ir paslaugų teikimo sektorius. Didžioji dalis šalies plotų naudojami žemės ūkiui, tačiau žemės ūkiu užsiima tik 1-3 proc. šalies gyventojų. Pagal pagaminamą bendrą vidaus produktą,(2004 m. duomenimis – 2.2 bilijonai eurų), Vokietija yra trečia visame pasaulyje ir viena didžiausių valstybių eksportuotojų pasaulyje. Pagal gyvenimo lygį(Human Development Index), Vokietija užima 21 vietą pasaulyje, o pagal BVP vienam gyventojui Europos Sąjungoje, Vokietija - 11 vietą(pirmoje – Liuksemburgas).

Šiuo metu Vokietijos ekonomiką stabdo neįprastai aukštas bedarbystės lygis, ypač, rytų Vokietijoje. Vokietijos mokesčių sistemai būdinga sudėtinga ir daug mokesčių rūšių apimanti sistema. Greta įvairių susisiekimo mokesčių valstybės pajamų didžioji dalis surenkama iš pajamų mokesčių. Remiantis Vokietijos 2006m. vidaus rinkos analize, šalies ekonomika ūgtelėjo 2,8proc. Statistiniai duomenys rodo, kad ir bedarbystės lygis šalyje 2006/2007m. augo ne taip stipriai, kaip pastaruosius penkerius metus. Kalbant apie Vokietijos užsienio prekybą, tenka pripažinti, kad ji vystoma labai sėkmingai: eksportas 2006m išaugo 13 procentų ir siekė 894 milijonus. Ne veltui Vokietija laikoma „eksporto lyderė“, nes jau keletą dešimtmečių eksporto mastas yra daug didesnis nei kitų pasaulio šalių. Sėkmingai išvystytos ir konkurencingos rinkoje Vokietijoje yra automobilių gamybos, buitinės technikos, elektrotechnikos, mašinų statybos ir chemijos pramonės šakos.

Vokietijos bankininkystės istorinė apžvalga

Po Antrojo pasaulinio karo visiškai nuvertėjus Reichsmarkei, finansų reformų metu ji buvo pakeista į Vokietijos markę. Taip pamažu prasidėjo pasaulinių karų nualintos Vokietijos bankų sistemos atgimimas. 1948m. buvo sukurta dvipakopė centrinių bankų sistema ir įsteigtas Vokietijos žemių bankas. Vokietijos žemių centriniai bankai išsiskyrė nepriklausomumu ir

savarankiškumu, jiems priklausė Vokietijos žemių banko kapitalas. Išskiriamos šios pagrindinės Vokietijos žemių banko funkcijos: pinigų emisija, žemių centrinių bankų veiklos koordinavimas ir kt. tuometinėje sistemoje buvo įkurta Centrinių bankų taryba, o Vokietijos žemių bankas laikui bėgant pradėtas vadinti nepriklausomu Vokietijos centriniu banku.

Remiantis 1957m. priimtu Federalinio banko įstatymu buvo supaprastina dvipakopė bankų sistema ir įkurtas vienas Vokietijos federalinis bankas(Deutsche Bundesbank). Pagal šį įstatymą žemių centriniai bankai susijungė su Berlyno centriniu banku, kuris tapo Vokietijos federaliniu banku. Šis faktas pakeitė žemių centrinių bankų statusą – jie prarado teisinę nepriklausomybę ir tapo „<...> pagrindiniais struktūriniais Federalinio banko padaliniais“[6;63]. Federalinis banko įstatymas skelbia, kad žemių centrinių bankų administracinės veiklos sritys gali nesutapti su atskiros federalinės žemės teritorija. Taip pat teigiama, jog sprendami administracinius klausimus ir sudarydami savo regione bankų sutartis, žemių centriniai bankai išsaugojo savarankiškumą[3;63]

Apibendrinant Vokietijos bankininkystės vystymosi kryptis, daromos dvi išvados. Pirma, siekiama, kad Vokietijos centrinis bankas būtų nepriklausomas nuo federalinių valstybinių struktūrų įstatymų, antra – siekiama vyriausybės ir Vokietijos federalinio banko bendradarbiavimo ir veiklų koordinavimo. Šie tikslai įteisinti 1992m. pakeistame Vokietijos federalinio banko įstatyme.

Šiandien Vokietijos aukščiausią bankų sistemos lygmenį sudaro du savarankiški subjektai: Vokietijos federalinis bankas ir Kreditinės veiklos federalinė įstaiga[3;62]. Vokietijos federalinio banko valdymą organizuoja Centrinė taryba ir Direktoratas(valdyba). Centrinis bankas yra aukščiausias Federalinio banko organas, nustatantis banko pinigų ir kredito politiką, bendrusius reikalų tvarkymo ir administracinio valdymo principus, duoda tiesioginius nurodymus Direktoratui bei centrinių bankų valdyboms ir esant reikalui atskiria jų kompetencijas. Vokietijos federalinių žemių bendradarbiavimą ir harmoningos ekonomikos siekimą liudija faktas, kad centrinei tarybai priklauso visų žemių centrinių bankų prezidentai. Taip užtikrinamas visų regionų atstovavimas aukščiausiajame Vokietijos federalinio banko organe. Vokietijos federalinio banko prezidentą, viceprezidentą ir Direktorato narius skiria vyriausybės siūlymu, išklausus Centrinės tarybos nuomonę Vokietijos prezidentas. Taigi regionų nuomonė yra visada išklausoma. Taip skatinamas glaudus tarpregioninis bendradarbiavimas ir integravimas.

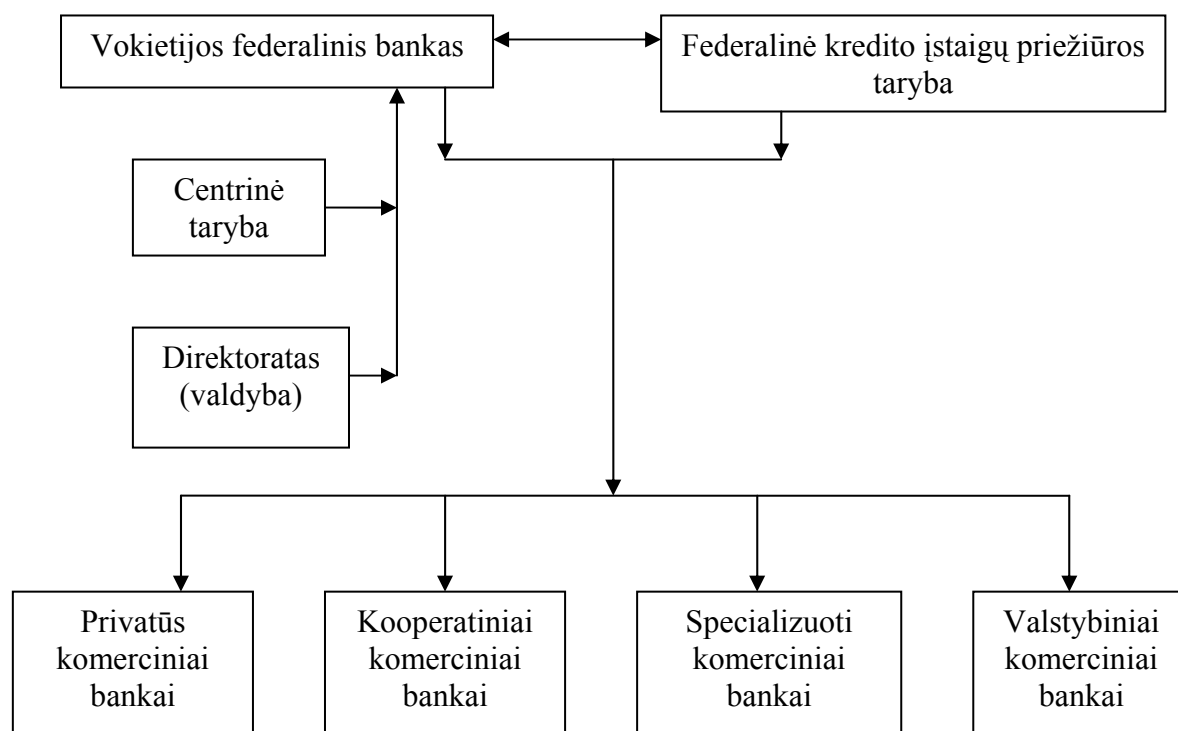
Pagrindinis Federalinio banko vykdomasis organas yra Direktoratas(valdyba). Jis vykdo Centrinės tarybos nutarimus, dalykinį ir administracinį banko valdymą, sudarinėja sandorius su užsienio valstybėmis, sandorius atviroje rinkoje. Žemių centrinių bankai sudarinėja atitinkamus sandorius savo regione pagal jiems suteikiamą kompetenciją. [3;62].

Kaip anksčiau minėta, Vokietijos bankų sistemos aukščiausiąjį lygį be Federalinio banko sudaro Kreditinės veiklos federalinė įstaiga. Pagal veiklos pobūdį ir funkcijas, kredito įstaigos skirstomos į keturias grupes:

1. Privatūs komerciniai bankai – stambūs federalinės reikšmės bankai, regioniniai, vidutiniai bei smulkūs bankai.
2. Valstybės kredito įstaigos – taupomosios kasos, žiro centrai, priklausantys miestams, apygardoms, bendruomenėms.
3. Kooperatiniai bankai – bankai, žemės ūkio-kredito kasos, jų centriniai bankai.
4. Specializuoti bankai – hipotekiniai, vartotojiško kredito, statybos, taupomosios kasos ir kt[3;65].

Vokietijos federalinio banko vienas svarbiausių uždavinių, be kainų stabilumo palaikymo yra tikslus reguliavimas, kontrolė ir kredito įstaigų priežiūra. Apie sėkmingą Federalinio banko veiklą liudija kredito įstaigų įvairovė, kurių didelę dalį užsienio bankų filialai ir antriniai bankai. Vokietijos bankas pasaulyje žinomas kaip centrinio banko pirmtakas ir pavyzdys. Tai lėmė pati Vokietijos istorija: dviejų pasaulinių karų nualinta Vokietijos ekonomika, hiperinfliacija ir tuometinės valdžios kišimasis į centrinio banko veiklą, paskatino imtis tam tikrų priemonių vardan nepriklausomumo ir savarankiškumo. Šiandien Vokietijos federalinio banko didelis savarankiškumas ir nepriklausomybė vykdant pinigų politiką žinoma ir pripažįstama visame pasaulyje, ne veltui Europos centrinis bankas įkurtas Vokietijos banko modelio pagrindu.

Vokietijos bankų sistemos organizacinė sistema

Šaltinis: parengta pagal www.bundesbank.de informaciją

3.2. Vokietijos bankas Europos Sąjungos bankų sistemoje

Europos pinigų sąjunga nuo 1999m. tapo realybe. Vokietijos bankas yra integrali Europos centrinių bankų sistemos dalis. Kartu su Europos centriniu banku ir kitais sistemos bankais, Vokietijos banko svarbiausias uždavinys yra stabilios bendros valiutos palaikymas. Stabilus euras yra Europos ekonomikos patikimumo išraiška ir veda Europą į sėkmingą ateitį. Šiam tikslui pasiekti Vokietijos banko darbuotojai dirba energingai, panaudodami visas žinias, vadovaujantis atsakingumo principu. Vokietijos banko veiksmai nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu vieni kitiems neprieštarauja ir siekia bendros pinigų politikos efektyvaus įgyvendinimo.

Įstojus į Europos pinigų sąjungą ir centrinių bankų sistemą, Vokietijos banko nacionaliniai pinigų politikos įgyvendinimo uždaviniai nepakito ir išliko tie patys. Kaip Europos centrinių bankų sistemos dalis, vienas svarbiausių Vokietijos banko uždavinių yra kainų stabilumo palaikymas. Šio tikslas įgyvendinamas pirma, per Vokietijos banko prezidento narystę Europos centrinio banko taryboje, antra – dalyvaujant rengiant, įgyvendinant ir skelbiant atvirus pinigų politikos sprendimus.

Europos centrinio banko tarybos pinigų politikos sprendimai įgyvendinami per nacionalinius bankus. Taip pasiekiamas Kredito institucijų refinansavimas, kaip iki šiol Vokietijos bankas per savo filialus. Per Vokietijos banką kiekviena kredito institucija turi tiesioginį priėjimą prie Europos mokėjimų sistemos TARGET. Vokietijos bankas ir toliau atlieka uždavinius, tiesiogiai nesusijusius su pinigų politikos įgyvendinimu: bankų kontrolė, „fiskalinis agentas“, statistika, techninė centrinio banko kooperacija, atstovavimas tarptautiniuose susivienijimuose, ekonominių tyrimų darbas, bendradarbiavimas su Vokietijos vyriausybe valiutos politikos klausimais, bendros informacijos teikimas, atvirumo ir skaidrumo principų laikymasis.

Vokietijos narystę Europos pinigų sąjungoje ir bankų sistemoje gaubia vieša politinė paslaptis. Literatūroje randama daug užuominų, kad Vokietijos susivienijimo kaina yra narystė Europos pinigų sąjungoje, kurią koordinavo Prancūzija. Ši teiginį būtų galima pagrįsti, nes ėmus kristi dolerio vertei, Vokietijos markė tapo stipri ir patikima rezervinė valiuta ir tarptautinėje arenoje turėjo tvirtas pozicijas. Tam reikšmės turėjo ir griežta Vokietijos banko pozicija palūkanų ir infliacijos pažabojimo klausimais. Kaip minėta anksčiau, Vokietijos bankų sistemos patikimumą ir patvarumą liudija tai, jog Europos centrinis bankas sukurtas remiantis Vokietijos banko modeliu. Ekonominiai sprendimai Europos Sąjungoje dažnai priimami politizuotai, todėl tokia maža, neturinti tvirtos pozicijos ir balso valstybė kaip Lietuva, kiekvieną integracijos žingsnį turi rinktis apgalvotai ir nepriimant skubotų sprendimų.

3.3. Euro įvedimas Vokietijoje: euras ir kainų dinamika

Nacionalinės valiutos atsisakymas, t.y. markės pakeitimas euru Europos Sąjungos senbuvėje Vokietijoje sukėlė aršias diskusijas. Akimirksniu spaudoje atsirado teiginiai, jog kainos sukilo drastiškai per naktį, jog euras pavers vokiečius vargšais, markės atsisakymas atvėrė kraujuojančias žaizdas ir daugybė panašių vaizdingų antraščių atsirado pirmuosiuose spaudos puslapiuose. Atsirado ir naujas terminas – „Teuro“, teigiantis, jog euras yra kainų kilimo „kaltininkas“ („teuer“ iš vokiečių kalbos išvertus reiškia brangus).

Toliau darbe remiantis literatūros apžvalga ir lyginamuoju metodu bus ieškoma atsakymo į iškeltą hipotezę, ar euro įvedimas sąlygoja kainų kilimą. Turint omeny, kad Lietuva dar nėra euro zonos nare, kuriai šiuo metu priklauso trylika Europos Sąjungos šalių, analizei pasirinkta Vokietijos federacinė respublika – viena stipriausių Europos valstybių, Europos Sąjungos istorijoje dominuojanti nuo pat jos genezės. Išanalizavus Vokietijos patirtį, remiantis lyginamuoju metodu, bus aptariama euro įvedimo problematika Lietuvoje.

3.3.1. Svarbiausi kainų kitimo faktoriai įvedus eurą Vokietijoje

Vos tik Europos istorinis įvykis įsibėgėjo – 2002m, sausio 1 d. – euro valiuta tapo oficialia valiuta – šis įvykis akimirksniu apskriejo visus šalies ir ES gyventojus. Daugelis gyventojų šio įvykio laukė su baime, nes tikėjosi staigaus kainų kilimo. Ir visgi statistiniai duomenys liudija, jog kainų kilimas yra akivaizdus ir užfiksuotas, tačiau ne toks didžiulis, kaip tai išpūtė spauda ir patys gyventojai. Daugelis kainų kilimų nebuvo susiję su euro įvedimu. Tai lėmė kiti faktoriai: ypač tų metų šalta žiema ir didžiuliai mokesčiai už elektros energiją, tabako prekes, draudimą. Ir vis dėlto paslaugų teikimo kainos sparčiai išaugo, kas pakeitė kainas ir kainų įvairovę augo.

Po dviejų metų pastebimas normalizavimosi ir stabilizavimosi procesas. 2002m. pradžioje kainų kilimas praktiškai buvo dirbtinai išpūstas.

Vokietijos statistikos departamentas atliko tyrimą, kaip pakito kainos Vokietijos markę pakeitus euru. Atliekant šį tyrimą remtasi ne vien kainų statistikos duomenimis, bet ir šiai analizei specialiai pateiktais pavieniais statistiniais duomenimis.

Svarbus rezultatas, kurį gavo Statistikos departamentas bei Vokietijos bankas, buvo tai, jog euro įvedimas padarė didžiulį poveikį kainų kilimui, kuris sutrikdė pavienių kainų dinamiką, tačiau bendram vartotojų kainų indeksui didžiulės reikšmės neturėjo.

Penkeri metai po euro įvedimo: ar euras tikrai buvo teuro?

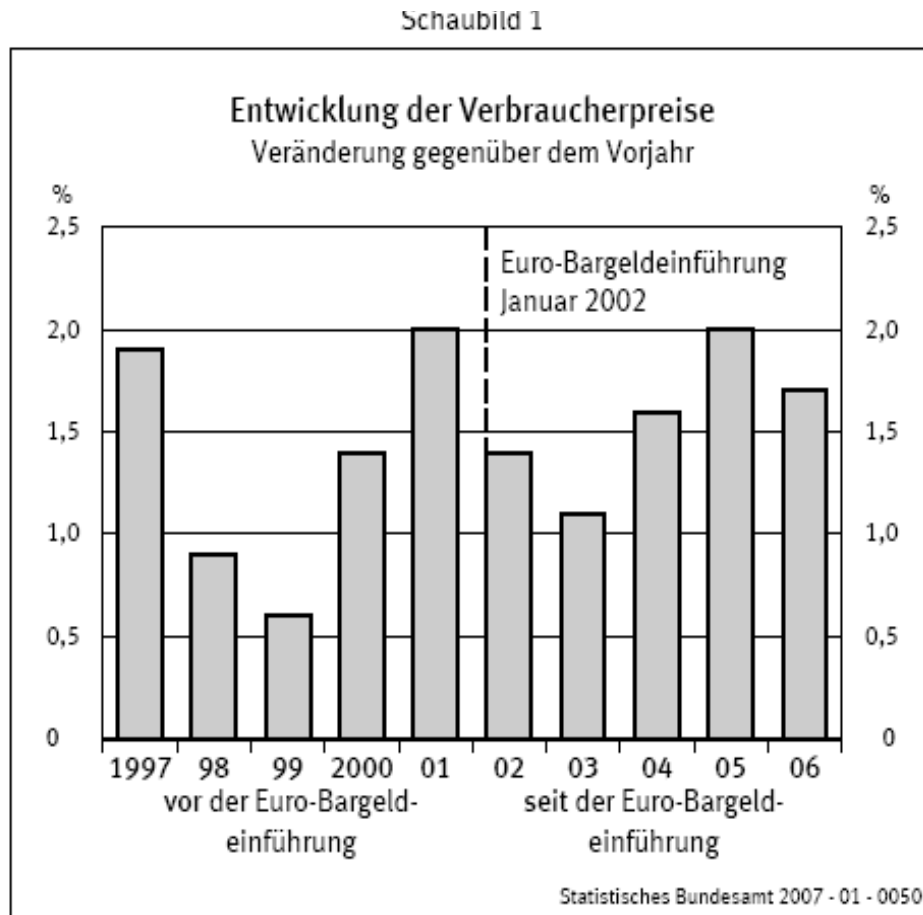
Praėjus penkeriems metams po euro įvedimo, Vokietijoje vėl prasidėjo debatai apie jo naudą, žalą, kainas. Vokietijos statistikos departamentas pateikė apdorotus duomenis, jog Vokietijos markės pakeitimas euru neturėjo reikšmės pinigų nuvertėjimui. Pranešime buvo pateikta informacija apie pastarųjų metų kainų vystymosi kaitą lyginant greta su euro įvedimu.

Taigi kaip pakito kainos įvedus eurą?

2002m. įvedus eurą, Vokietijos metinė infliacija svyruoja nuo 1,1 iki 2,0 proc. Palyginus su 2001m., 2002m. kainos išaugo 1,4 proc., o 2003m. nukrito 1,1proc. Atitinkamai 2004m kainos pakilo 1,6proc.,o 2005 m. užfiksuotas aukščiausias kainų išaugimas - 2.0 proc. 2006m. kainų augimo lygis jau buvo mažesnis - 1.7 proc. 1997-2006m. kainų kitimo dinamika pavaizduota pirmame paveiksle.

3. Lentelė

Vokietijos vartotojų kainų dinamika. Palyginimas su praėjusiais metais.

Euro-Bargeldeinführung Januar 2002 – euro grynųjų pinigų pavidalu įvedimas 2002m. Sausis
Vor der Euro-Bargeldeinführung – prieš euro įvedimą
Seit der Euro-Bargeldeinführung – nuo euro grynųjų pinigų pavidalu įvedimo

Šaltinis: Vokietijos statistikos departamentas, 2007, sauis (<http://www.destatis.de>)

Europos centrinis bankas, reguliuojantis kainų stabilumą, kainų kilimo ribą nustatė du procentus, kurių Vokietija neperžengė.

Išsamiau analizuojant kainų kilimo ir euro santykį, vis gi galima teigti, jog euras galėjo turėti įtakos kainų kitimui, nepaisant empirinių duomenų ir tam prieštaraujančių išvadų. Vokietijos statistikos departamentas euro efektui iširti pasirinko keletą produktų ir analizavo jų kainų kitimą. Bendradarbiaudamas su Vokietijos banku, Statistikos departamentas nuo 2001 metų vidurio imtinai pasirinko 18000 pavienių kasdienio poreikio prekių iš 35 produktų grupės ir

stebėjo jų kainų dinamiką. Išsamūs tyrimo rezultatai pateikti Vokietijos statistikos departamento internetinėje svetainėje³ kuriuos apibendrinus, galia daryti tokias tyrimo išvadas:

- kainų pokyčių skaičius įvedus eurą šoktelėjo į viršų. Tai lėmė kainų konvertavimas ir suapvalinimas, t.y. patrauklių markės kainų keitimas į patrauklias euro kainas. Patraukliomis laikomos kainos, kurios baigiasi 0 arba 5, bei taip vadinamos “slenksčio kainos“, besibaigiančios 8 arba 9. nepaisant šios kainų kilimo priežasties, bendras kainų indekso pokytis liko nežymus ir konvertavimas neturėjo lemiamos reikšmės staigiems kainų pokyčiams.
- Ypač gyventojai pajuto paslaugų kainų staigų šoktelėjimą. Pavyzdžiui, kirpyklos, cheminio valymo paslaugos 2002m. iš tiesų padidėjo.
- Iš kitos pusės, paslaugų kainų kilimo priešpriešai galima pastatyti ilgo vartojimo prekių kainų atpigimą, pavyzdžiui, televizorių arba tokių maisto produktų kaip sviestas, pupelių kava.

Kitos Vokietijos banko analizės po dviejų metų euro įvedimo apie kainų kilimą išvadoje teigiama, kad po dviejų metų euro cirkuliacijos kainų kilimas yra sustabdytas, nepaisant to, jog kainų įvairovė yra didesnė nei prieš įvedant eurą[17].

Kokie kainų kitimo faktoriai, paveikę kainų klimata, turėjo didžiausios reikšmės?

Pastaraisiais metais Vokietijoje jokios „žaidimų erdvės“ kainų augimui nebuvo. Tai lėmė tokie faktoriai, kaip laisva konkurencija ir importuojama produkcija. Apibendrinant galima išskirti šiuos kainų vystymosi faktorius:

1. pastaruosius penkerius metus kainoms reguliuoti imamasi tokių administracinių priemonių:

- Kartu su euro įvedimu, 2002m. pradėtas įgyvendinti priešpaskutinis ekologinio mokesčio reformos etapas, o po metų – paskutinis. Ši reforma 2002-2004m. turėjo įtakos ir kainų vystymuisi.

- Įtakos kainų kilimui galėjo turėti ir sveikatos reforma 2004m., kuri lėmė bendrą paslaugų brangimą.

- Kalbant apie kainų kilimą, taip pat svarbu paminėti ir tabako mokesčio įvedimą: penkis kartus keltas mokestis turėjo įtakos ir bendram kainų indekso kilimui.

2. Kainų kilimo efektą lėmė tokių energetikos produktų kaip dujų, elektros, šildymo kainų augimas, kurios nuo 2002m. sausio iki 2006m. gruodžio pakilo apie 30 procentų. Degalų kainos minėtu laikotarpiu šoktelėjo net 25,7 procentų.

³ www.destatis.de

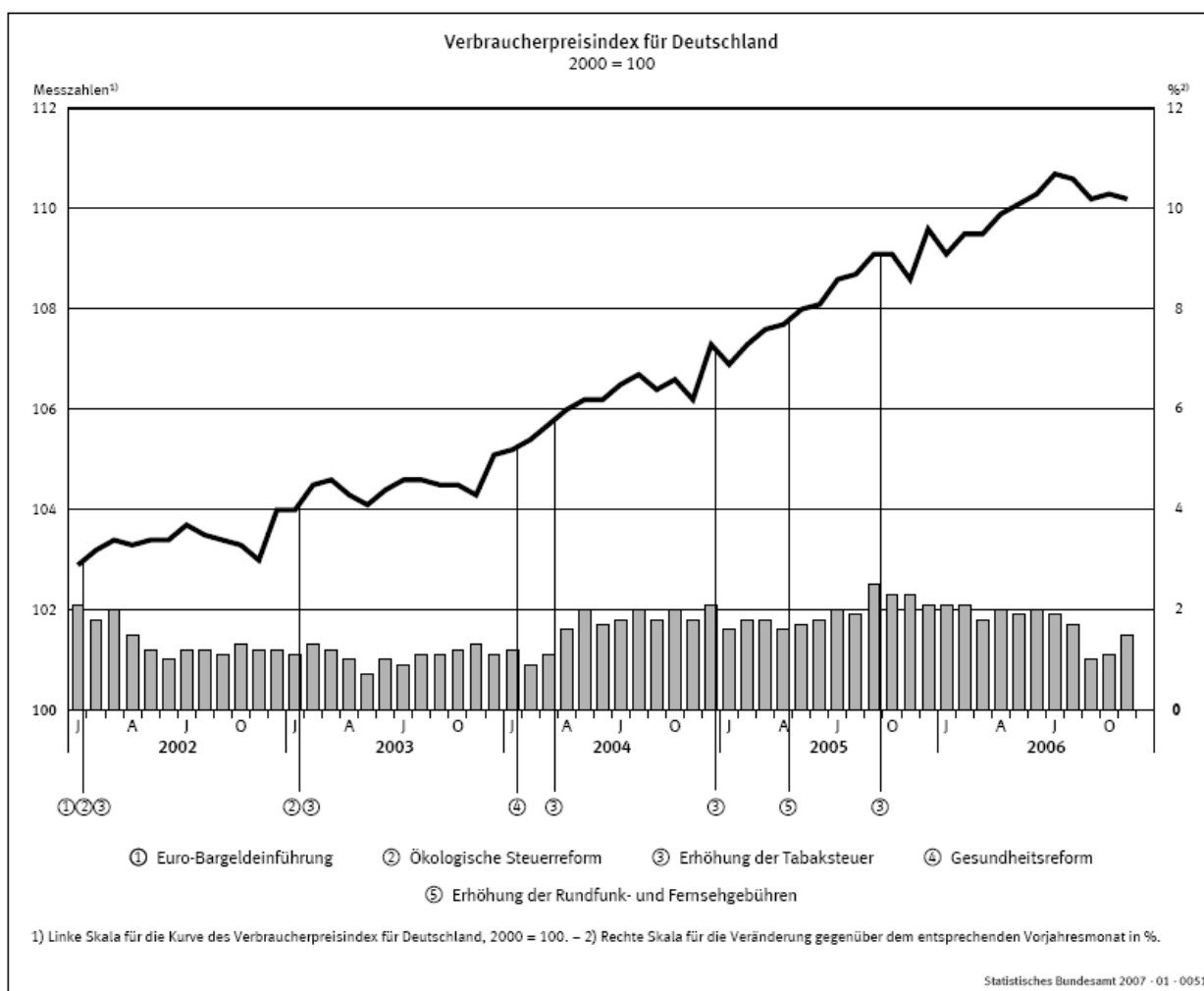
3. pakilus kuro ir energijos kainoms, natūraliai ėmė kilti ir kitų produktų kainos, kaip pavyzdžiui, maisto produktų. Dėl Vokietijoje prasidėjusios ekonominės krizės ir galvijų kanopų ir nasrų epidemijos, sutapusios kartu su euro įvedimu, maisto produktų kainos pastebimai išaugo, tačiau 2003 jos buvo normalizuotos. Kitas maisto prekių kainų lengvas šoktelėjimas pastebėtas 2006 metais, ypač vaisių ir daržovių.

4. Kainų stabilizavimosi procesui įtakos turėjo butų nuoma. Nuomos kainos tiriamuoju laikotarpiu buvo stabilios ir jokių kainų svyravimų neužfiksuota. Palyginus su vidutiniu kainų kilimo indeksu, butų nuomos kainos buvo žemiau nei vidutinio lygio ir kilo nežymiai ir stabiliai.

5. Įvedus eurą, prie kainų augimo prisidėjo technikos ir tyrimų srities produktų kainų augimas: automobilių, kompiuterių.

4. Lentelė

Vokietijos vartotojų kainų indeksas

Messzahlen – matavimo vienetai

Euro-Bargeldeinführung – euro grynųjų pinigų pavidalu įvedimas

Ökologische Steuerreform – ekologinio mokesčio reforma

Erhöhung der Tabaksteuer – padidėjęs tabako mokestis

Gesundheitsreform – sveikatos reforma

Erhöhung der Rundfunk- und Fernsehgebühren – radijo ir televizorių mokesčio padidėjimas

1) Kairioji skalė rodo Vokietijos vartotojų kainų indekso kreivę, 2000 = 100.

2) Dešinioji skalė rodo pokytį palyginus su praeitų metų mėnesiu procentais.

Šaltinis: Vokietijos statistikos departamentas, 2007 sausis ([http:// www.destatis.de](http://www.destatis.de))

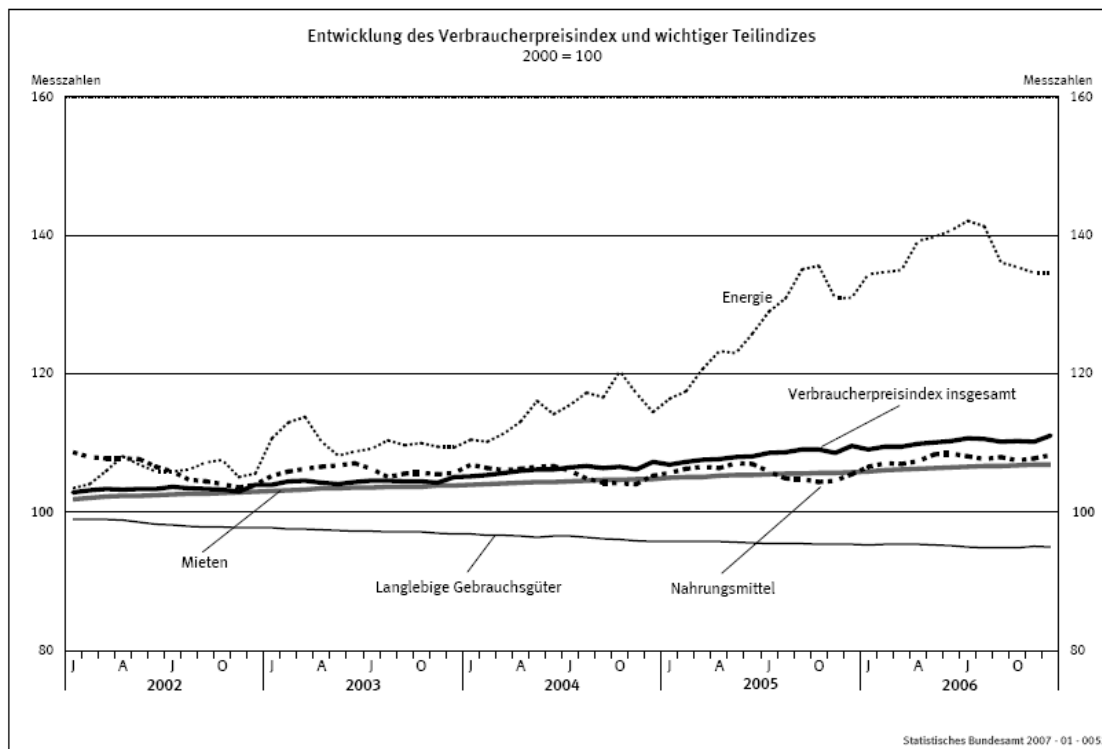
3.3.2. „Pajausta“ ir statistinė infliacija Vokietijoje

Daugiau nei penkeri metai po euro įvedimo pastebimas toks reiškinys: gyventojų pastebėjimai ir oficialūs statistiniai duomenys apie kainų augimą įvedus eurą iš esmės nesutampa. Šio nesutapimo esminis pagrindas – stebėjimo(suvokimo) psichologija, kuri teigia, kad žmonių informacija apie tam tikrą ekonomikos reiškinį yra subjektyviai įvertinta ir skiriasi nuo neutralios. Infliacijos stebėjimo ryšys su šiuo reiškiniumi lemia tokias išvadas:

- vartotojai(gyventojai) kainų augimą akcentuoja ir pastebi stipriau nei kainų kritimą ar stabilias kainas. Kasdienių produktų, tokių kaip duona, dienraštis ir pan. kainų pokyčius vartotojai pastebi greičiau nei rečiau perkamų produktų, pavyzdžiui, baldų, namų apyvokos daiktų, automobilių ir kt. trečią klasę produktų-paslaugų kainų pokyčius, kuriuos pastebi rečiau, tai produktai, už kuriuos susimokama kreditine kortele ar banko pavedimu(pavyzdžiui būsto nuoma, komunaliniai mokesčiai ir kt.).
- Freiburgo universiteto(Šveicarija) profesorius Hansas Wolfgangas Brachingeris(Hans Wolfgang Bachinger) tyrė „pajaustos infliacijos“ ir statistinės infliacijos reiškinį organizuodamas Freiburgo universiteto bendruomenės projektą bendradarbiaujant kartu su Vokietijos statistikos departamentu.(nuoroda i internetini puslapi). Nuo 2001m. sausio iki 2002m. birželio mėnesių laikotarpiu lyginant su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu kainų indekso augimas įrodytas, kuris išaugo apie septynis procentus. Skirtumą tarp pajaustos infliacijos ir statistinio kainų augimo duomenų lemia imtinio laikotarpio neatitikimai. Visuomenėje pastebėtas reiškinys, jog gyventojai praėjus trejiems- ketveriems metams po euro įvedimo kainas vis dar lygina su Vokietijos marke, prisimindami paskutiniuosius atsiskaitymus marke. Šis reiškinys ir paaiškina žmonių teigiamą didžiulį ir staigų kainų šoktelėjimą ir paaiškina, kodėl Statistikos departamento publikuojami tyrimai ir kainų indekso duomenys neatitinka žmonių užfiksuotų kainų šuolių. Nuo 2002m. sausio iki 2006m. gruodžio mėnesių, kainų indeksas pakilo aštuoniais procentais.

5. Lentelė

Vartotojų kainų indekso ir kitų sričių indeksų dinamika

Energie – energija

Verbraucherpreisindex – vartotojų kainų indeksas

Miete – nuoma

Langlebige Gebrauchsgüter – ilgalaikio vartojimo prekės

Nahrungsmittel – maisto produktai

Messzahlen – matavimo vienetas

Šaltinis: Vokietijos statistikos departamentas, 2007m.

Atviros diskusijos po euro įvedimo ir daugybė informacijos apie kainų šoktelėjimus, išvystė Vokietijos statistikos departamento bendravimo strategiją. Tam, kad būtų atsirenkama tiksli, pagrįsta informacija ir atmetami populistiniai, nepagrįsti teiginiai, klaidinantys visuomenę, Statistikos departamentas pradėjo naują komunikacijos kampaniją, kuri pasiteisino ir vis labiau pripažįstama ir tarptautinėje arenoje. Tam, kad informacija ir duomenys būtų skaidrūs, Departamentas pradėjo vadovautis atvirumo principu, t.y. visokeriopai teikti visuomenei informaciją apie kainų indekso pokyčius, infliacijos lygį ir pan. Pavyzdžiui, periodiškai publikuojami straipsniai „Apžvalgos punktas: kainos Vokietijoje“, interaktyvi internetinė skiltis: „Asmeninis infliacijos skaičiuotuvas“, 2006m. įdiegta tiesioginio ryšio pasiūla (Online-Angebot) „Kainų monitorius“, kuriame galima diskutuoti apie pridėtinės vertės mokesčio augimą ir kainų efektus. Įdiegus šias sistemas ir sustiprinus komunikacijos galimybes su šalies gyventojais, pastebėta, jog gyventojų pasitikėjimas Statistikos departamentu ir jos

teikiama informacija sustiprėjo ir pradėtas vertinti teigiamai, o nauji komunikacijos instrumentai pripažinti ir tarptautiniame lygmenyje.

6. Lentelė

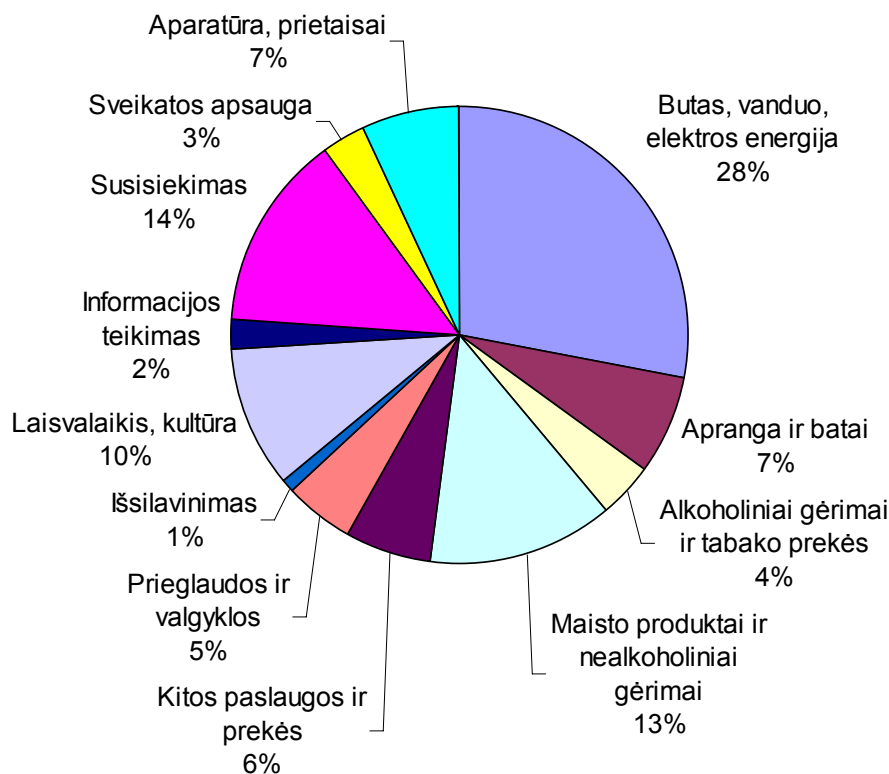
35 pasirinktų produktų kainų dinamika Vokietijoje įvedus eurą 2002 metais

	Spalis (gegužė/ sausis)	Kainų kitimas lyginant su vidurkiu
Bilietas į kino teatrą	4,6 (5,2 / 5,5)	Stipriai išaugusios kainos
Nakvynė su pusryčiais	4,6 (3,0 / 3,2)	
Pieniškas šokoladas	3,7 (5,1 / 4,2)	
Variklio alyva	3,6 (4,2 / 4,8)	
Dienraštis	3,6 (3,9 / 4,4)	
Cheminis valymas	3,4 (4,1 / 4,2)	Didesnės kainos
Vyrų kirpimas	3,4 (3,7 / 4,1)	
Vyriškos kojinės	2,5 (1,8 / 2,8)	
Šunų ėdalas	2,3 (1,2 / 0,9)	
Elementai	1,9 (1,6 / 1,0)	
Laiškų vokai	1,8 (2,4 / 2,5)	
Filtro maišeliai	1,5 (2,5 / 1,6)	Vidutiniškos kainos
Dėžė mineralinio vandens	1,1 (1,4 / 2,0)	
Žaislinis automobilis	1,1 (0,0 / -0,1)	
Dieninis kremas	1,1 (2,2 / 1,9)	
Dantų pasta	0,8 (3,8 / 3,3)	
Makaronai	0,5 (1,7 / 4,1)	Mažesnės kainos
Baltas vynas	0,4 (0,8 / 0,7)	
Kavos virimo aparatas	0,0 (0,0 / 0,0)	
Saliami dešra	-0,2 (0,5 / 5,8)	
Tualetinis popierius	-0,7 (-0,5 / 1,1)	
Cukrus	-1,0 (-0,7 / 2,5)	
Skalbimo mašina	-1,4 (-0,9 / -0,6)	
Moteriškas megztinis	-1,8 (-1,1 / -0,2)	
Spalvotas televizorius	-2,7 (5,2 / 5,5)	Stipriai nukritusios kainos
Maža filmavimo kamera	-2,7 (-3,5 / -3,5)	
Špinatai	-3,2 (0,7 / 3,9)	
Pupelių kava	-4,0 (-3,3 / -2,1)	
Pienas	-4,5 (6,8 / 14,6)	
Vokiškas sviestas	-6,3 (-5,1 / -2,5)	

Vidurkis: **0,8** (1,5 / 2,3)

Šaltinis: www.destatis.de

Pagrindinių prekių-paslaugų krepšelis procentais

Šaltinis: www.destatis.de

4. PERSPEKTYVOS LIETUVAI

Ištyrus kainų dinamiką Vokietijoje po euro įvedimo, hipotezė, jog euro įvedimas sąlygoja spartų kainų kilimo šuolį, pasirodo, yra nepagrįsta. Kainų šoktelėjimas nėra neigiamas, tačiau, pasak ekspertų, jis yra laikinas ir imantis efektyvių priemonių, tokių kaip valstybės išlaidų mažinimas, visuomenės švietimas, vartotojų asociacijos aktyvi stebint tiekėjų nustatomas kainas ir pažabojant verslininkų siekius konvertavimo metu apvalinti kainas savo naudai, kainų indeksas drastiškai nesikeičia.

Lietuvos atveju situacija ir šiek tiek kitokia. Lietuva yra besivystanti šalis, ir Lietuvos ekonomikos lygis palyginus su Vokietijos, kardinaliai skiriasi. Lietuva integruojantis į Europos Sąjungą, turi pasivyti valstybių narių senbuvių ekonomikos lygį. Teoriškai šis tikslas iškeltas kuo greičiau įgyvendinti, tačiau kiek metų tam prireiks, sunku pasakyti. Kartu su ekonomika, Lietuva vežasi ir europines kainas, kasdien girdime pranešimus apie brangstančius

maisto produktus, degalų kainos labai nepastovios ir kainų augimo kreivė sparčiai kyla į viršų. Infliacijos lygio kilimo sparta kalba apie Lietuvos ekonomikai grėšiančią krizę, prognozuojamas ir ekonominio augimo lėtėjimas ir visi šie procesai vyksta dar neįvedus euro. Taigi peršasi išvada, kad infliaciją lemia daugybė išorinių veiksnių ir jos valdymo mechanizmų įsisavinimas, o diskusijos, kad euro įvedimas spustels kainų kartelę į viršų iš vienos pusės yra teisinga, vien dėl laikinumo atliekant konvertavimo operacijas, bet tai nėra esminė kainų kilimo priežastis. Problemų ištakų reikia ieškoti pačioje šalies fiskalinėje politikoje.

Lyginant Lietuvos ir Vokietijos ekonomikas, svarbu teisingai suprasti, jog tai iš esmės yra skirtingos valstybės, su skirtingomis, politinėmis, ekonominės ir socialinėmis sistemomis, tačiau, Vokietijos patirtis, organizuojant bankų veiklą, griežtą pinigų politiką, infliacijos reguliavimo priemonės, gali būti rekomendacinio pobūdžio pasiūlymas, kad siekiant stabilių kainų ir fiskalinės politikos, reikia imtis griežtų kontrolės priemonių. Įvedus eurą, perkant, parduodant nereiks keisti valiutos, todėl bus sutaupoma, mažės produkcijos savikaina, bus skatinamos investicijos, prekybiniai ryšiai, bus sudarytos geresnės sąlygos kainoms palyginti, o tai skatins konkurenciją. Pasak euro šalininkų, euro įvedimo sukeltas kainų kilimas yra nepagrįsta teorija, nes litas su euru yra susietas fiksuoti ryšiu. Dalis tiesios šiame teiginyje yra, tačiau, lemtingą žingsnį čia dar gali suvaidinti ir apvalinimo sistema.

IŠVADOS

Europos Sąjunga yra didžiausias ekonominis blokas visoje žemėje. Europos Sąjungos kilmė ir istorija apibrėžiama kaip integracijos procesas į stiprų ir konkurencingą ekonominį regioną. Tačiau įdėmiau išanalizavus Europos Sąjungos istoriją, veiklą, priimtus sprendimus, planus ir tikslus, galima pastebėti, jog Europos Sąjungos integracija nėra susijusi vien su bendros rinkos kūrimu, ekonomine gerove, socialine sanglauda. Galima teigti, jog prisidengiant vieningos Europos idėja, siekiama išsikovoti išskirtines ir tvirtas pozicijas pasaulio politinėje arenoje. Kaip pavyzdį galima paimti Europos Sąjungos konstitucijos idėją, kuri šiuo metu vis dar lieka teoriniame lygmenyje, tačiau padarius prielaidą, jog šis sprendimas priimtas, tarptautinėje politinėje arenoje Europos Sąjunga įgytų unikalų vaidmenį.

Bendros valiutos idėja Europoje pradėta vystyti dar XX a. viduryje, o oficialiai įteisinta kaip tikslas Europos Sąjungos arba kitaip žinomos kaip Maastrichto sutartyje. Bendrų pinigų įvedimas yra Europos pinigų sąjungos - Europos Sąjungos valstybių narių ekonominės ir pinigų politikos derinimo proceso, susiformavusio iš trijų įgyvendinimo etapų tikslas. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą suteiktas išskirtinė teisė laikinai naudoti nacionalinę valiutą, kol bus pasirengusi įsivesti eurą. Kad bendra valiuta pradėtų realiai funkcionuoti reikalinga institucinė sistema. Pinigų politikai koordinuoti, formuoti, įgyvendinti ir kontroliuoti Vokietijos banko modeliu pavyzdžiu buvo įkurtas Europos centrinis bankas, kuris kartu su Europos Sąjungos narių nacionaliniais centriniais bankais sudaro Europos Sąjungos bankų sistemą.

2002m. sausio 1-oji Europos Sąjungos istorijoje įrašyta kaip bendros valiutos - euro - grynujų pinigų pavidalu(monetomis ir banknotais) funkcionavimo pradžia. 2002m. devyniose Europos Sąjungos valstybėse nacionalinė valiuta buvo pakeista vieninga euro zonos valiuta – euru. Praktiškai visose euro zonos valstybėse gyventojai įvedus eurą tikėjosi stipraus produktų ir paslaugų kainų augimo šuolio. Žymus kainų augimas užfiksuotas ir oficialiuose statistiniuose duomenyse, tačiau jo mastai nebuvo tokie didžiuliai, kaip dirbtinai buvo išpūsta spaudos ir pačių šalių gyventojų. Konvertuojant valiutas laikinas kainų augimas yra natūralus reiškinys, nes perskaičiavimo, apvalinimo procesas, verslininkų siekis pasipelnyti iš esamos situacijos, pačių gyventojų veiksmai(baiminantis produktų brangimo, didesnis nei įprasta produktų pirkimas, kaupimas), turėjo įtakos kainų indekso šoktelėjimui. Tačiau statistiniai duomenys liudija, jog po dviejų metų euro įvedimo, kainos pradėjo normalizuotis ir stabilizuotis.

Vokietijoje įvedus eurą, pagrindinės kainų augimo priežastys nebuvo susijusios su nacionalinės valiutos – Vokietijos markės – pakeitimu bendra euro zonos valiuta – euru. Tai lėmė kiti faktoriai, tokie kaip neįprastai šalta tų metų žiema, didžiuliai mokesčiai už elektros energiją, tabako produkciją, draudimo paslaugas. Tačiau nepaisant šių veiksnių, kai kurių

paslaugų kainų šuolis buvo akivaizdus ir negalima kategoriškai nuneigti brangimo sąsajas su euro įvedimu. Pavienių paslaugų – produktų kainų šoktelėjimo neneigia ir Statistikos departamento ekspertai. Nepaisant išaugusios kainų įvairovės, bendra kainų sistema ir vartotojų kainų indeksas nebuvo drastiškai iškreipta. Pastebėta, kad po dviejų metų euro įvedimo, daugelyje sričių prasidėjo normalizavimosi procesas ir kainų struktūra pradėjo stabilizuotis. Taip pat pastebėta, kad po euro įvedimo kai kurių produktų-paslaugų kainų dirbtino išpūtimo, kai kurių produktų-paslaugų kainos atvirkščiai, sumažėjo ir tai sąlyginai subalansavo kainų dinamiką.

Vokietijoje atliktų gyventojų apklausų dėl euro įvedimo, produktų-paslaugų kainų pokyčių rezultatai rodo, kad „pajauta“ ir statistinė infliacija yra skirtinga, t.y. vartotojai įvardija didesnius kainų šuolius įvedus eurą nei Vokietijos statistikos departamento ar Vokietijos banko atliktos analizės ir viešai publikuoti duomenys. Šio nesutapimo pagrindas – stebėjimo(suvokimo) psichologija, kuri teigia, kad žmonių informacija apie tam tikrą ekonomikos reiškinį yra subjektyviai įvertinta, gali būti klaidinanti ir skiriasi nuo neutralios, oficialiais duomenimis paremtos informacijos. Išanalizavus gyventojų apklausas pastebėta, kad gyventojai dažniau pastebi kainų šoktelėjimus, nei pingančius produktus ar stabilias kainas. Iškreiptą kainų šoktelėjimą lemia ir pasirinkto laikotarpio kainų lyginimas, t.y. Vokietijos gyventojai, funkcionuojant eurui penktuosius metus, vis dar lygina kainas, kurios buvo mokamos Vokietijos marke. Šis reiškinys yra atsakymas į žmonių teigiamą didžiulį ir staigų kainų šoktelėjimą ir paaiškina, kodėl Statistikos departamento publikuojami tyrimai ir kainų indekso duomenys neatitinka žmonių užfiksuotų kainų šuolių.

Išanalizavus eurą įsivedusios valstybės, šiuo atveju Vokietijos statistinius duomenis, galima paneigti hipotezę, jog euro įvedimas yra spartaus kainų kilimo priežastis. Euro įvedimas sukelia laikiną kainų sukilimą, kuris, imantis efektyvių ir tikslingų priemonių, yra neutralizuojamas ir stabilizuojamas.

Pinigai keičiant nacionalinę valiutą į eurą nepraranda savo vertės, jeigu yra laikomasi euro įvedimo plano, vykdoma griežta kontrolė, reguliariai informuojama visuomenė apie esamą situaciją, pokyčius, siekiama visuomenės integracijos ir bendradarbiavimo. Tai, jog jaunosios Europos Sąjungos narės taip pat sėkmingai gali integruotis į euro zoną, puikiausiai atspindi Slovėnijos pavyzdys. Apgalvotas ir metodiškas pasirengimas, stipri visuomenės integravimo kampanija, organizuota ir vieninga vartotojų asociacijos veikla kontroliuojant kainų augimą, pilietiškumo skatinimas lėmė sėkmingą Slovėnijos nacionalinės valiutos pakeitimą euru.

2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai tapus oficialia Europos Sąjungos nare, vienas svarbiausių integracijos tikslų tapo nacionalinės valiutos pakeitimas euru. Pirminė šio tikslo įgyvendinimo data buvo įvardijama 2007 metai, tačiau po Europos centrinio banko išvadų, šis

faktas ir liko teoriniame lygmenyje. Esminė kliūtis Lietuvai integruotis į euro zoną buvo įvardyta nepažabota infliacija, t.y. ji viršijo kontrolinį konvergencijos kriterijų 0,1 proc. Po šio Europos Sąjungos verdikto prasidėjo aršios diskusijos apie infliaciją, jos kontrolę, stabilizavimo priemones. Vieni ekspertai siūlo mažinti valstybės išlaidas, kurios, pasak ministro pirmininko Gedimino Kirke, jau yra suplanuotos. Kiti siūlo siaurinti lengvatas, sugriežtinti kreditavimo sistemą, tačiau svarbu atsižvelgti į tai, jog Lietuvos ūkis taip pat yra kredituotas ir tokios priemonės gali turėti neigiamų pasekmių visai šalies ekonomikai. Treti teigia, kad reikia audituoti atlyginimų sistemą. Remiantis naujausiais konvergencijos kontroliniais kriterijais, Lietuvai, prognozės nedžiugina, infliacijos rodiklis 1,4 proc. viršija nustatytą ribą. Taigi klausimas kaip pažaboti infliaciją lieka atviras. Pažvelgus į situaciją iš kitos pusės, Lietuvos ekonominis lygis palyginus su Vakarų valstybėmis yra kelis kartus žemesnis, o „ekonominio vėjimosi“ procesas kartu įtraukia ir kainų augimą. Jeigu Europos Sąjungos senbuvų valstybių ekonomikos augimas yra dinamiškas, tai ir kainų augimas yra tolygus ir atmetus išorinius poveikius, stabilus. Tuo tarpu Lietuva besivydama Vakarų šalių lygį, vejasi ir vakarietiškas kainas, tad didesnė infliacija sąlyginai yra normalus reiškinys. Svarbu suvokti, jog makroekonominuose procesuose infliacija yra tęstinis reiškinys, t.y. ji visada buvo ir bus, ją galima reguliuoti imantis atitinkamų kontrolės priemonių. Artimiausią euro įvedimo datą Vyriausybė numato 2010 metus, tačiau atsižvelgiant į griežtą konvergencijos kriterijų sistemą, realiai ekspertų ši data vertinama kritiškai. Pasak Europos Komisijos narės Dalios Grybauskaitės Lietuvoje nėra vykdomi infliacijos valdymo mechanizmai, kuriems įgyvendinti Komisarės paskaičiavimais reikia mažiausiai dviejų su puse metų. Taigi siekiant integruotis į Europos pinigų sąjungą, pirmiausia reikia vieningos makroekonominės politikos, efektyvių jos įgyvendinimo priemonių, kurios stabilizuotų infliaciją, glaudaus valstybės ir visuomenės bendradarbiavimo, pilietinio aktyvumo skatinimo įgyvendinant visuomenės informavimo kampanijas, socialinės atskirties mažinimo programų ir tikslingų Vyriausybės žingsnių siekiant šalies socialinės ir ekonominės gerovės.

5. PERSPEKTYVOS LIETUVAI

Ištyrus kainų dinamiką Vokietijoje po euro įvedimo, hipotezė, jog euro įvedimas sąlygoja spartų kainų kilimo šuolį, pasirodo, yra nepagrįsta. Kainų šoktelėjimas nėra neigiamas, tačiau, pasak ekspertų, jis yra laikinas ir imantis efektyvių priemonių, tokių kaip valstybės išlaidų mažinimas, visuomenės švietimas, vartotojų asociacijos aktyvi stebint tiekėjų nustatomas kainas ir pažabojant verslininkų siekius konvertavimo metu apvalinti kainas savo naudai, kainų indeksas drastiškai nesikeičia.

Lietuvos atveju situacija ir šiek tiek kitokia. Lietuva yra besivystanti šalis, ir Lietuvos ekonomikos lygis palyginus su Vokietijos, kardinaliai skiriasi. Lietuva integruojantis į Europos Sąjungą, turi pasivyti valstybių narių senbuvių ekonomikos lygį. Teoriškai šis tikslas iškeltas kuo greičiau įgyvendinti, tačiau kiek metų tam prireiks, sunku pasakyti. Kartu su ekonomika, Lietuva vežasi ir europines kainas, kasdien girdime pranešimus apie brangstančius maisto produktus, degalų kainos labai nepastovios ir kainų augimo kreivė sparčiai kyla į viršų. Infliacijos lygio kilimo sparta kalba apie Lietuvos ekonomikai grėšiančią krizę, prognozuojamas ir ekonominio augimo lėtėjimas ir visi šie procesai vyksta dar neįvedus euro. Taigi peršasi išvada, kad infliaciją lemia daugybė išorinių veiksnių ir jos valdymo mechanizmų įsisavinimas, o diskusijos, kad euro įvedimas spustels kainų kartelę į viršų iš vienos pusės yra teisinga, vien dėl laikinumo atliekant konvertavimo operacijas, bet tai nėra esminė kainų kilimo priežastis. Problemų ištakų reikia ieškoti pačioje šalies fiskalinėje politikoje.

Lyginant Lietuvos ir Vokietijos ekonomikas, svarbu teisingai suprasti, jog tai iš esmės yra skirtingos valstybės, su skirtingomis, politinėmis, ekonominėmis ir socialinėmis sistemomis, tačiau, Vokietijos patirtis, organizuojant bankų veiklą, griežtą pinigų politiką, infliacijos reguliavimo priemones, gali būti rekomendacinio pobūdžio pasiūlymas, kad siekiant stabilių kainų ir fiskalinės politikos, reikia imtis griežtų kontrolės priemonių. Įvedus eurą, perkant, parduodant nereiks keisti valiutos, todėl bus sutaupoma, mažės produkcijos savikaina, bus skatinamos investicijos, prekybiniai ryšiai, bus sudarytos geresnės sąlygos kainoms palyginti, o tai skatins konkurenciją. Pasak euro šalininkų, euro įvedimo sukeltas kainų kilimas yra nepagrįsta teorija, nes litas su euru yra susietas fiksuoti ryšiu. Dalis tiesios šiame teiginyje yra, tačiau, lemtingą žingsnį čia dar gali suvaidinti ir apvalinimo sistema.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema - Lietuvos integracija į Europos pinigų sąjungą ir Europos Sąjungos bankų sistemą – pasirinkta atsižvelgiant į praktinį temos aktualumą. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir siekiant integruotis į Europos pinigų sąjungą, svarbu, kad procese dalyvautų ne vien valdžios atstovai, bet ir eiliniai šalies gyventojai. Demokratiškumo principo laikymasis, aktyvus pilietiškumas, socialinės atskirties mažinimas, ekonominio augimo ir stabilumo siekimas - tai šiuolaikiškos valstybės gerovės bruožai.

Pagrindinės sąvokos: Europos Sąjunga, Europos pinigų sąjunga, Europos centrinis bankas, euro įvedimas, pajausta infliacija, statistinė infliacija, Lietuvos bankas, Vokietijos bankas, konvergencijos kriterijai, integracija, vartotojų kainų indeksas, kainų stabilumas, nepriklausomumas, pinigų politika

Vienas iš globalizacijos reiškinių tarptautinių santykių arenoje – tarptautinių organizacijų, susivienijimų, aljansų, sąjungų, bendrijų įvairovė. Vienas ryškiausių pastarojo meto tarpvalstybinių susivienijimų – Europos Sąjunga, išsiskirianti unikalia institucine sistema. Ekonominės Europos Sąjungos integracijos pagrindas yra Europos pinigų sąjunga, įvardijamas kaip ekonominis ir pinigų politikos derinimo procesas, su galutiniu tikslu – bendros valiutos įvedimu. Už Lietuvos integraciją į Europos pinigų sąjungą yra atsakinga Lietuvos Vyriausybė ir Lietuvos bankas. Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojamas Lietuvos pasirengimas nacionalinę valiutą – litą, pakeisti euru ir tapti pilnateise Europos pinigų sąjungos nare. Praktinėje dalyje analizuojama eurą įsivedusios valstybės – Vokietijos patirtis ir remiantis lyginamąja metodika, sugretinami šalių makroekonominiai rodikliai ir pateikiamos perspektyvos Lietuvai.

ZUSAMMENSCHLUSS

Das Thema - Litauens Integration nach Europäische Geld Union und Bankensystem der Europäischen Union – ist wegen ihrer praktischen Aktualität gewählt. Nach dem Eintritt zur Europäischen Union und dem Ziel – Integration zur Europäische Geld Union, ist es wichtig, dass in diesem Prozess nicht nur die Gewalt, sondern auch alle Einwohner teilnehmen konnten. Prinzipien der Demokratie, aktive Bürgerschaft, sozialer Wohl, ökonomisches Wachstum und Stabilität ist die Bezeichnung des heutigen Staat.

Eine aus der Erscheinungen der Globalisierungsprozess in den internationalen Beziehungen ist ein Vielfalt der unteschdlichen Unionen, Organisationen, Gemeinschaften. Eine der grosste internationale Staatenvereinigung ist die Europäische Union mit ihrem unikalsches institutionalisches System. Grun der ökonomischer Integration ist Die Europaischer Geld Union, die man als Handelprozess der Geldpolitik mit dem Ziel – Euro Einführung, bezeichnet. Fur Integrationsprozess in Litauen ist die Rgierung und Litauische Bank verantwortlich. In dieser Masterschlussarbeit analysiert man die Vorbereitung von Litauen den Euro einzuführen. Im praktische Teil spricht man über Deutschlandsbeispiel, d.h. antwortet man auf die Frage, ob ein Euro war wirklich ein Teuro.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Makroekonomika. Vadovėlis. Sudarė Vytautas Skominas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. 279 psl., 144 pav., 26 lent. Spausdino AB „Spauda“.
2. PINIGAI: PINIGŲ POLITIKA IR JOS PRIEMONĖS. MONEY: MONETARY POLICY AND MEASURES/ Vytautas Vaškelaitis. – Vilnius: VĮ Mokslo tyros institutas, 2006.- 486 p.
3. PINIGAI: CENTRINIAI BANKAI IR JŲ FUNKCIJOS. MONEY: CENTRAL BANKS AND THEIR FUNCTIONS/ Vytautas Vaškelaitis. – Vilnius: VĮ Mokslo tyros institutas, 2006.- 443 p.
4. Europos Sąjungos vidaus rinka ir Lietuva: integracija ir jos ekonominis poveikis/ Ramūnas Vilpišauskas. – Vilnius: UAB „Eugrimas“, 2003. – 141 p.
5. Europos Sąjungos politinė sistema. Antrasis leidimas/ Simon Hix – Vilnius: Eugrimas, 2006. – 567 p.
6. <http://www.ecb.de/pub/pdf/conrep/cr2006lt.pdf> /prisijungimo laikas (2007-11-03)
7. <http://www.lb.lt> /prisijungimo laikas (2007-11-03)
8. http://de.wikipedia.org/wiki/Europ%C3%A4ische_Union#Europ.C3.A4ische_Zentralbank /prisijungimo laikas (2007-09-29)
9. http://europa.eu/pol/emu/overview_lt.htm /prisijungimo laikas (2007-10-15)
10. <http://www.lrinka.lt/Komentarai/Radijas108.phtml> /prisijungimo laikas (2007-09-29)
11. <http://www.ziniur.lt/apie/pranesimai?item=1014> /prisijungimo laikas (2007-10-15)
12. <http://www/lbank.lt/lit/> /prisijungimo laikas (2007-09-29)
13. <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Querschnittsveroeffentlichungen/WirtschaftStatistik/Preise/EuroBargeldeinfuehrung,property=file.pdf> /prisijungimo laikas (2007-09-29)
14. http://www.orf.at/040524-74553/index.html?url=http%3A//www.orf.at/040524-74553/74554txt_story.html /prisijungimo laikas (2007-09-29)
15. <http://www.ecb.int> /prisijungimo laikas (2007-09-29)
16. <http://www.bundesbank.de/> /prisijungimo laikas (2007-10-15)
17. http://www.destatis.de/basis/d/preis/preis_inflation.php „Projekt zur Messung der wahrgenommenen Inflation“ /prisijungimo laikas (2007-09-29)

18. www.destatis.de Dipl. –Volkswirtin Irmtraud Beuerlein „ Fünf Jahre nach der Euro – Bargeldeiführung – War der Euro wirklich ein Teuro?“. /prisijungimo laikas (2007-10-15)
19. Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. I-678.
20. Dėl nacionalinio euro įvedimo plano bei Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategijos patvirtinimo http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=262737 / /prisijungimo laikas(2007-10-15)